

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

Факультет маркетингу

Кафедра Регіоналістики та туризму

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Галузь знань 24 Сфера обслуговування

Спеціальність 242 «Туризм»

Спеціалізація Туризм

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему:

**«ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ ЯК
ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА
ПРИКЛАДІ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ)»**

здобувача Жавжарової Вікторії Андріївни

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент, Шевчук Оксана
Василівна

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: доктор економічних наук, академік
НАН України, Данилишин Богдан Михайлович

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет маркетингу
Кафедра регіональності і туризму

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «ТУРИЗМ»

Галузь знань 24 «Сфера обслуговування»
Спеціальність 242 «Туризм»

ПОГОДЖЕНО:

Керівник проектної групи (гарант)
освітньої програми

(підпис)

20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

(підпис)

20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу вищої освіти

Жавжарової Вікторії Андріївни

Оочної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Організація фестивалів як засіб активізації туристичного потенціалу дестинації (на прикладі Тульчинської громади)»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «____» _____ 2026 р. № _____

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах:

Тульчинської міської територіальної громади Вінницької області, фестивалю Operafest Tulchyn

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ ТА ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ
Розділ 2	АНАЛІЗ ФЕСТИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ
Розділ 3	ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ У ТУЛЬЧИНСЬКІЙ ГРОМАДІ

Об'єкт дослідження:	Фестивальна діяльність як інструмент соціокультурного та туристичного розвитку Тульчинської міської територіальної громади
Предмет дослідження:	Організаційно-економічні та соціокультурні механізми впливу культурно-туристичних фестивалів на формування локальної ідентичності та активізацій туристичного потенціалу Тульчинської громади
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді як засобу активізації туристичного потенціалу дестинації та зміцнення локальної ідентичності її мешканців

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	
	Поняття локальної ідентичності та її значення для розвитку громади.
	Культурно-туристичні фестивалі як інструмент соціокультурного розвитку територій.
	Методи оцінки ефективності фестивальної діяльності.
У розділі 2	
	Ресурсний та культурно-туристичний потенціал Тульчинської громади.
	Сучасний стан та особливості проведення фестивалів у Тульчинській громаді.
	Вплив фестивалів на формування локальної ідентичності в Тульчинській громаді.
У розділі 3	
	Стратегічні напрями та модель розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді.
	Проектні пропозиції з організації культурно-туристичного фестивалю в Тульчинській громаді.
	Оцінка ефективності та прогноз впливу заходів з удосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді.

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Шевчук О.В.

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 202_ р.

Завдання одержав здобувач

(підпис)

Жавжарова В.А.

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 202_ р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 56 сторінок, 13 таблиць, 2 рисунків, список використаних джерел з 35 найменувань.

«Організація культурно-туристичних фестивалів як інструмент відновлення локальної ідентичності (на прикладі Тульчинської громади)»

Об'єктом дослідження є фестивальна діяльність як інструмент соціокультурного та туристичного розвитку Тульчинської міської територіальної громади Вінницької області.

Предметом дослідження є організаційно-економічні та соціокультурні механізми впливу культурно-туристичних фестивалів на формування локальної ідентичності та активізацію туристичного потенціалу Тульчинської громади.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді як засобу активізації туристичного потенціалу дестинації та зміцнення локальної ідентичності її мешканців.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- розкрити сутність поняття «локальна ідентичність» та визначити її роль у розвитку громади;
- систематизувати теоретичні підходи до розуміння культурно-туристичних фестивалів як інструменту соціокультурного розвитку території;
- обрати та обґрунтувати методи оцінки ефективності фестивальної діяльності;
- проаналізувати ресурсний та культурно-туристичний потенціал Тульчинської громади;
- оцінити сучасний стан та особливості проведення фестивалів у Тульчинській громаді;
- дослідити вплив фестивалів на формування локальної ідентичності та економічний розвиток громади;
- розробити стратегічні напрями та модель розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді;
- здійснити оцінку ефективності та прогноз впливу запропонованих заходів на розвиток туристичного потенціалу.

Методи дослідження: логіко-структурний метод, метод аналізу та синтезу, порівняльний аналіз, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, опитування з використанням валідованих шкал прив'язаності до місця (place attachment), бенчмаркінг.

Практична значущість отриманих результатів. Розроблено модель «циклічної екосистеми фестивалів» та три конкретні проєкти для Тульчинської громади: «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля», «Цілорічний календар культурних подій Тульчина» та «Інклюзивний Тульчин — фестивальна громада для всіх». Запропоновані заходи можуть бути використані органами місцевого самоврядування, відділами культури та туризму для розробки стратегій розвитку фестивального туризму в малих громадах України.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2026.

Рік захисту кваліфікаційної бакалаврської роботи: 2026.

Ключові слова: культурно-туристичні фестивалі, локальна ідентичність, туристичний потенціал, Тульчинська громада, Operafest Tulchyn, place attachment, фестивальний туризм, стратегічний розвиток.

ВІДГУК

про кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача

факультету Маркетингу

освітньо-професійної програми «Туризм»

Жавжарової Вікторії Андріївни

на тему: «Організація культурно-туристичних фестивалів як інструмент відновлення локальної ідентичності (на прикладі Тульчинської громади)»

1. Актуальність теми: дипломна робота є змістовним і комплексним дослідженням, яке присвячено дослідженню організація культурно-туристичних фестивалів як інструменту відновлення локальної ідентичності (на прикладі Тульчинської громади). Культурно-туристичні фестивалі сьогодні виступають важливим інструментом розвитку внутрішнього туризму, збереження культурної спадщини та відновлення локальної ідентичності громад. Для Тульчинської громади ця проблематика має особливе значення, адже вона володіє вагомим історико-культурним потенціалом, пов'язаним із палацом Потоцьких, музичною спадщиною та постаттю Миколи Леонтовича. Водночас фестивальна діяльність громади потребує більш системної організації, інфраструктурної підтримки та ефективного просування, що зумовлює теоретичну й практичну значущість обраної теми.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: робота відзначається логічністю і послідовністю викладення матеріалу. Також варто відзначити її чітку структуру та поєднання теоретичного аналізу з практичними пропозиціями. У першому розділі автором розкрито сутність локальної ідентичності, охарактеризовано культурно-туристичні фестивалі як інструмент соціокультурного розвитку територій та систематизовано підходи до оцінки ефективності фестивальної діяльності. У другому розділі здійснено аналіз ресурсного та культурно-туристичного потенціалу Тульчинської громади, розглянуто сучасний стан фестивальної діяльності, а також використано аналітичні інструменти, зокрема PEST-аналіз і SWOT-аналіз. Позитивним є те, що робота не обмежується описом окремих фестивалів, а розглядає їх у ширшому контексті: як чинник формування локальної ідентичності, розвитку туризму, активізації економічного життя та підвищення впізнаваності громади. Особливої уваги заслуговує практична спрямованість третього розділу, у якому запропоновано стратегічні напрями, модель розвитку та конкретні проєктні рішення для вдосконалення фестивальної діяльності.

3. Наявність самостійних розробок автора: здобувачам запропонована модель розвитку культурно-туристичних фестивалів, визначення стратегічних напрямів удосконалення фестивальної діяльності, а також розробка конкретних проєктних пропозицій. Також варто зауважити, що автором запропоновано не загальні рекомендації, а комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вирішення ключових проблем: недостатньої фестивальної інфраструктури, сезонності подій, обмеженої інклюзивності та потреби у зміцненні туристичного бренду громади. Самостійний характер мають також узагальнення щодо впливу фестивалів на локальну ідентичність, соціальну згуртованість та економічну активність території. Сформувані висновки демонструють здатність автора застосовувати теоретичні положення до конкретної туристичної дестинації. Робота містить самостійні авторські розробки, що мають практичну цінність для Тульчинської громади.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: теоретична цінність роботи полягає у систематизації підходів до розуміння культурно-туристичних фестивалів як багатовимірною інструменту розвитку громади. Здобувач обґрунтовує, що фестивальна

діяльність може впливати не лише на туристичну привабливість території, а й на відновлення локальної ідентичності, формування спільної пам'яті, підвищення громадської активності та посилення емоційного зв'язку мешканців із місцем проживання. Практичні рекомендації можуть бути використані органами місцевого самоврядування, закладами культури, туристичними організаціями, представниками малого бізнесу та іншими зацікавленими сторонами Тульчинської громади. Запропоновані заходи мають прикладний характер і можуть сприяти підвищенню якості організації фестивалів, покращенню туристичного позиціонування громади, подоланню сезонності та розширенню аудиторії культурно-туристичних подій.

5. Наявність недоліків: поряд із позитивними рисами робота має окремі недоліки. Зокрема, у дослідженні доцільно було б ширше представити результати первинного емпіричного збору даних, наприклад опитування мешканців, відвідувачів фестивалів, представників бізнесу та організаторів подій. Це дозволило б посилити доказовість висновків щодо впливу фестивалів на локальну ідентичність та соціально-економічний розвиток громади. Водночас зазначені недоліки не знижують загальної наукової та практичної цінності роботи.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: кваліфікаційна бакалаврська робота Жавжарової В.А. на тему «Організація культурно-туристичних фестивалів як інструмент відновлення локальної ідентичності (на прикладі Тульчинської громади)» є самостійним, логічно структурованим і практично орієнтованим дослідженням. Загальна оцінка дипломної роботи Жавжарової В.А. позитивна і становить – 75 балів, відповідає вимогам, що висуваються вищою школою до випускних робіт на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавра зі спеціальності 242 «Туризм» і може бути допущена до захисту.

Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри
регіоналістики і туризму

Шевчук О.В.

«____» _____ 2026 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ ТА ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	6
1.1. Поняття локальної ідентичності та її значення для розвитку громади.....	6
1.2. Культурно-туристичні фестивалі як інструмент соціокультурного розвитку територій.....	9
1.3. Методи оцінки ефективності фестивальної діяльності	14
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФЕСТИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ	20
2.1. Ресурсний та культурно-туристичний потенціал Тульчинської громади	20
2.2. Сучасний стан та особливості проведення фестивалів у Тульчинській громаді	28
2.3. Вплив фестивалів на формування локальної ідентичності в Тульчинській громаді.....	34
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ У ТУЛЬЧИНСЬКІЙ ГРОМАДІ.....	40
3.1. Стратегічні напрями та модель розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді	40
3.2. Проєктні пропозиції з організації культурно-туристичного фестивалю в Тульчинській громаді.....	43
3.3. Оцінка ефективності та прогноз впливу заходів з удосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді	48
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах децентралізації, повоєнного відновлення та посиленої конкуренції між туристичними дестинаціями культурно-туристичні фестивалі набули стратегічного значення для розвитку малих громад України. Вони виступають водночас інструментом збереження культурної спадщини, активізації туристичної діяльності та відновлення локальної ідентичності — тієї внутрішньої єдності, яка визначає спроможність громади до самоорганізації та сталого розвитку. Особливо актуальним це питання є для Тульчинської громади Вінницької області, яка, маючи унікальний природно-культурний ресурс (палац і парк Потоцьких, декабристська спадщина, музичні традиції, зв'язок із творчістю М. Леонтовича), щороку приймає Operafest Tulchyn — фестиваль, що вже здобув національне визнання. Водночас реалізація цього потенціалу оцінюється лише на 50–60 % через слабку інфраструктуру, сезонність та обмежену промоцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні основи фестивального туризму розроблено у працях Д. Гетца та С. Пейджа, Г. Річардса, Б. Квінн та М. Сміта. Вітчизняні аспекти культурного туризму досліджено О.О. Любіцевою, М.П. Мальською, О.О. Бейдиком, В.В. Паппом та іншими. Питання place attachment та локальної ідентичності висвітлено у роботах Л. Скеннелл і Р. Гіффорда. Проте комплексних досліджень, присвячених саме ролі фестивалів у формуванні локальної ідентичності малих громад на прикладі Тульчинської дестинації, у науковій літературі недостатньо, що зумовлює необхідність даного дослідження.

Мета дослідження. Метою роботи є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді як засобу активізації туристичного потенціалу дестинації та зміцнення локальної ідентичності її мешканців.

В процесі дослідження вирішувалися наступні завдання:

– розкрити сутність поняття «локальна ідентичність» та визначити її роль у розвитку громади;

- систематизувати теоретичні підходи до розуміння культурно-туристичних фестивалів як інструменту соціокультурного розвитку територій;
- обрати та обґрунтувати релевантні методи оцінки ефективності фестивальної діяльності;
- проаналізувати ресурсний та культурно-туристичний потенціал Тульчинської громади;
- оцінити сучасний стан та особливості проведення фестивалів у Тульчинській громаді (PEST-аналіз, SWOT-аналіз);
- дослідити вплив фестивалів на формування локальної ідентичності та економічний розвиток громади;
- розробити стратегічні напрями та модель розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді;
- запропонувати конкретні проєкти з удосконалення фестивальної діяльності;
- здійснити оцінку ефективності та прогноз впливу запропонованих заходів на розвиток туристичного потенціалу Тульчинської громади.

Об'єктом дослідження є фестивальна діяльність як інструмент соціокультурного та туристичного розвитку Тульчинської міської територіальної громади Вінницької області.

Предметом дослідження є організаційно-економічні та соціокультурні механізми впливу культурно-туристичних фестивалів на формування локальної ідентичності та активізацію туристичного потенціалу Тульчинської громади.

Методи дослідження. У першому розділі застосовано методи наукового осмислення й узагальнення: логіко-структурний метод, методи класифікацій та типологій, аналізу та синтезу, індукції та дедукції. У другому розділі використано аналітичний метод, метод графічного та табличного спостереження, PEST-аналіз, SWOT-аналіз, бенчмаркінг фестивальних практик, економіко-математичні методи (мультиплікатор, модель «витрати–випуск»). У третьому розділі застосовано метод структуризації цілей, метод побудови блок-схем, метод аналогій, метод сценарного прогнозування та порівняльний аналіз.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретичне значення роботи полягає у систематизації підходів до розуміння культурно-туристичних фестивалів як багатовимірного соціокультурного феномену та у розробці моделі «циклічної екосистеми фестивалів». Методична значущість виявляється у запропонованому комплексному підході до оцінки ефективності фестивальної діяльності, що поєднує кількісні та якісні методи. Практична цінність полягає у розробці трьох конкретних проєктів для Тульчинської громади, що спрямовані на формування сильного бренду дестинації, подолання сезонності та підвищення інклюзивності фестивалів.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою послужили наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених у сфері туризму, фестивального менеджменту, регіонального розвитку та place attachment (О.О. Любіцева, М.П. Мальська, Д. Гетц, Г. Річардс та ін.), дані офіційного сайту Тульчинської міської громади, офіційного сайту Operafest Tulchyn, Facebook-спільноти фестивалю, блогу організаторів, статистичні дані Міністерства культури та інформаційної політики України, Державної служби статистики, програмні документи ЄС та ЮНЕСКО, а також результати власних емпіричних досліджень.

Структура роботи. Кваліфікаційна бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі розкрито теоретико-методичні засади культурно-туристичних фестивалів та локальної ідентичності. У другому розділі проведено комплексний аналіз фестивальної діяльності Тульчинської громади, включаючи оцінку ресурсного потенціалу, PEST- та SWOT-аналіз, а також емпіричне дослідження впливу Operafest Tulchyn на локальну ідентичність. У третьому розділі розроблено стратегічні напрями, модель розвитку та три проєкти вдосконалення фестивальної діяльності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРНО- ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ ТА ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

1.1. Поняття локальної ідентичності та її значення для розвитку громади

Локальна ідентичність є одним із найглибших і найбільш стійких соціокультурних феноменів сучасності, що визначає емоційну, когнітивну, поведінкову та навіть тілесну приналежність індивідів і цілих спільнот до конкретної, обмеженої в просторі території — так званої «малої батьківщини» [15]. Теоретично локальну ідентичність слід розглядати як багатошаровий, динамічний і самовідтворюваний процес самоототожнення людини з місцем проживання, який ґрунтується на комплексі унікальних маркерів: історичних (ключові події, видатні постаті, наративи минулого, що передаються поколіннями), культурних (локальні традиції, звичаї, фольклор, форми народного та професійного мистецтва, діалектні особливості мови), природних (рельєф, річки, ліси, кліматичні цикли, сезонні ландшафтні зміни), соціальних (міжособистісні мережі, сусідські відносини, локальні форми спілкування, спільні практики, неформальні норми та інституції) та емоційно-чуттєвих (почуття ностальгії, гордості за місце, безпеки, комфорту, приналежності, а також тривоги чи втрати при загрозі змінам) [13].

На відміну від національної ідентичності, яка часто є абстрактною, символічно опосередкованою і конструйованою через державні інститути (прапор, гімн, офіційні історичні наративи, шкільні підручники), або регіональної ідентичності, що охоплює більші адміністративно-історичні утворення і вже частково віддалена від щоденного досвіду, локальна ідентичність є первинною, базовою формою територіально-просторової ідентичності [6]. Вона формується не через ідеологічні чи медійні канали, а через безпосередній, щоденний, тілесно-переживаний досвід: ходіння тими самими вулицями дитинства, доторк до стін

старовинних будівель, запахи місцевих ринків чи квітучих садів, звуки церковних дзвонів, ярмаркових пісень або вечірнього шуму села, смак страв, приготованих за сімейними рецептами, сезонні ритуали (збір урожаю, різдвяні колядки, весняні обряди), знайомі обличчя сусідів, дитячі ігри в конкретних локаціях, спогади про перші побачення чи сімейні свята в певних місцях [8].

Саме ця безпосередність і тілесність робить локальну ідентичність найбільш емоційно насиченою, психологічно стабілізуючою та стійкою до зовнішніх глобальних впливів, але водночас найбільш вразливою до локальних криз і травм — руйнування ключових пам'яток, масової еміграції молоді, втрати традиційних спільнотних практик, воєнних руйнувань чи агресивної забудови, що змінює фізичний і сенсорний ландшафт місця [4].

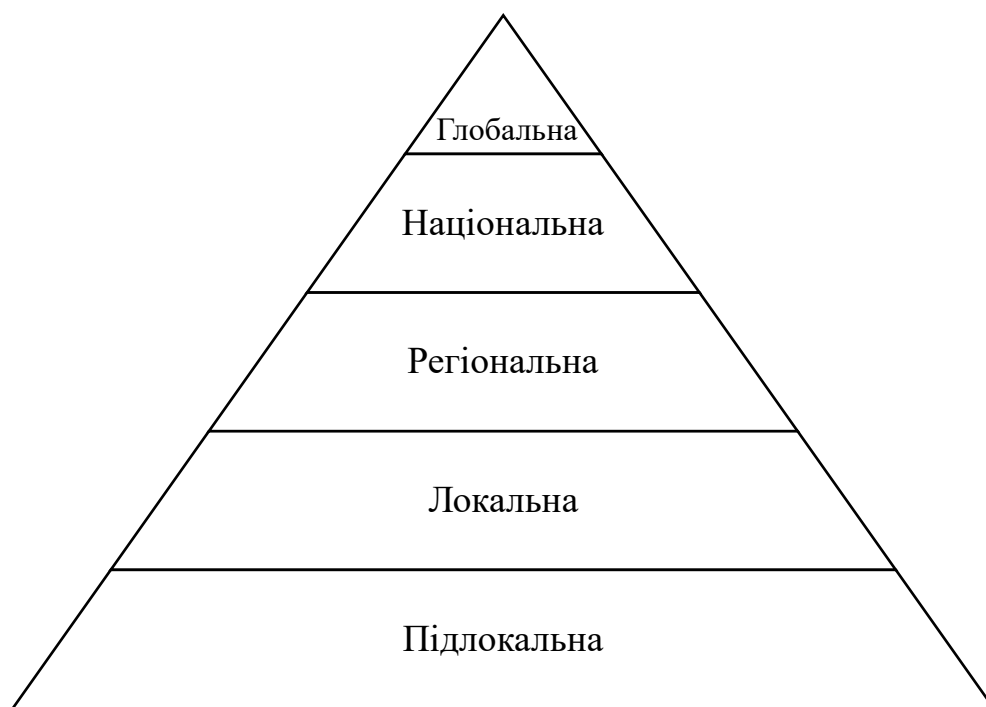

Рисунок. 1.1 – Модель ієрархії територіальних ідентичностей

Джерело: складено автором на основі [1;8]

Пірамідальна модель ієрархії територіальних ідентичностей чітко ілюструє фундаментальну роль локального рівня в усій системі. Лише локальна (і підлокальна) ідентичність базується на безпосередньому тілесному, чуттєвому та щоденному досвіді, тому саме тут формується найглибша емоційна прив'язаність

(place attachment), первинна солідарність «ми» та психологічна стабільність [11]. Усі вищі рівні (регіональний, національний, глобальний) спираються на цю основу: якщо локальна ідентичність ослаблена, фрагментована чи втрачена, вищі форми ідентичності стають поверхневими, декларативними, абстрактними й не здатними ефективно мобілізувати людей на спільні дії, громадянську участь чи захист території [5].

У контексті сучасної децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад це означає, що без сильної локальної ідентичності неможливо досягти справжньої інтеграції різних населених пунктів, подолання внутрішніх бар'єрів, підвищення громадянської активності чи ефективного стратегічного планування розвитку [16]. Відновлення саме локального рівня є стратегічним пріоритетом для будь-якої громади, особливо в умовах сучасних викликів — децентралізації, повоєнного відновлення, міграційних процесів, глобалізації та культурної уніфікації. Структура самої локальної ідентичності найкраще описується як циклічна, багатокомпонентна модель, де чотири основні аспекти постійно взаємодіють, підтримуючи та оновлюючи один одного [18].

Фізичний аспект охоплює матеріальне, візуально й функціонально сприймане середовище: архітектуру (палаці, церкви, старі садиби), природний ландшафт, планування вулиць, ключові об'єкти спадщини. Цей аспект створює впізнаваний образ місця, що слугує «якорем» для пам'яті та емоцій [10].

Соціальний аспект включає мережі людських відносин: родинні та сусідські зв'язки, локальні традиції спілкування, спільні практики (свята, ярмарки, релігійні обряди), неформальні норми та інституції (школи, клуби, ОСББ). Він відповідає за відчуття «ми» та соціальну згуртованість [3].

Сенсорний аспект — це чуттєвий вимір: звуки (дзвони, музика, діалект), запахи (квітучі сади, дим від печей, страви), візуальні враження (кольори осені, вечірнє освітлення палацу), тактильні відчуття (бруківка, трава, вітер). Цей аспект робить місце «живим» у тілі людини, закріплюючи ідентичність на підсвідомому рівні [6].

Меморіальний аспект — це колективна та індивідуальна пам'ять: історичні події (візит Потьомкіна, декабристське повстання, оперні сезони), легенди, сімейні історії, ритуали пам'яті, символи (пам'ятники, меморіальні дошки). Він забезпечує наративну спадкоємність і відчуття історичної глибини [11].

Усі чотири аспекти перебувають у постійній взаємодії: фізичне середовище провокує сенсорні враження, які посилюють соціальні зв'язки, що, своєю чергою, підтримують меморіальні наративи, а ті — додають значення фізичним об'єктам. Якщо один аспект руйнується (наприклад, фізичний — через війну чи забудову), це запускає ланцюгову реакцію послаблення всієї ідентичності. Навпаки, цілеспрямоване відновлення будь-якого аспекту (наприклад, меморіального через фестивалі) може запустити відновлення циклу в цілому [19].

Отже, локальна ідентичність є складним багаторівневим соціокультурним явищем, що формується на основі історичних, культурних, природних, соціальних та емоційних чинників. Вона виникає через безпосередній щоденний досвід взаємодії людини з простором «малої батьківщини» та проявляється у відчутті приналежності до конкретної територіальної спільноти.

Встановлено, що локальна ідентичність є базовим рівнем у системі територіальних ідентичностей, оскільки саме вона формує найглибший емоційний зв'язок людини з місцем проживання та сприяє виникненню соціальної солідарності в громаді. Її структура включає фізичний, соціальний, сенсорний та меморіальний аспекти, які перебувають у тісній взаємодії та взаємно підсилюють один одного.

1.2. Культурно-туристичні фестивалі як інструмент соціокультурного розвитку територій

Культурно-туристичні фестивалі — це періодичні організовані масові заходи, що поєднують елементи локальної культури, традицій, мистецтва та туристичних практик, спрямовані на презентацію унікальної спадщини території, залучення відвідувачів і створення спільного колективного досвіду [1]. Теоретично

вони виступають гібридним соціокультурним феноменом, який інтегрує збереження нематеріальної культурної спадщини з економічною активізацією, просторовим брендингом і соціальною згуртованістю. На відміну від суто локальних народних свят (обмежених спільнотою) чи комерційних розважальних подій (орієнтованих переважно на прибуток), культурно-туристичні фестивалі свідомо балансують між автентичністю (збереженням локальних наративів, звичаїв, фольклору, традиційних практик) та адаптацією до сучасних аудиторій (інтерактивні формати, мультимедіа, міжнародні колаборації, інклюзивні програми) [3].

У науковій літературі сформовано кілька основних теоретичних підходів до розуміння ролі культурно-туристичних фестивалів у соціокультурному розвитку територій. Кожен з них акцентує різні аспекти впливу фестивалів [4].

Таблиця 1.1 - Основні теоретичні підходи до культурно-туристичних фестивалів

Підхід	Основна ідея
Конструктивістський	Штучно створені наративи для формування бренду території та посилення ідентичності
Психологічний (place attachment)	Посилюють емоційний зв'язок і прив'язаність до місця через спільні переживання
Економічний (event tourism)	Інвестиційні заходи з мультиплікативним економічним ефектом
Критичний	Фестивалі можуть призводити до комерціалізації культури та посилення соціальної нерівності
Синтетичний / інтегрований	Багатогранний інструмент, що поєднує автентичність, інновації та сталість для комплексного розвитку

Джерело: складено автором на основі [2;4;5;41]

Детальніше розглядаючи кожен підхід, конструктивістський акцентує на фестивалях як на "конструйованій реальності", де організатори (влада, НГО, бізнес) свідомо формують наративи для посилення локальної ідентичності — наприклад, через тематичні фестивалі, що перетворюють історичні події на бренд (як Карнавал у Ріо чи Октоберфест) [4].

Це сильний бік для аналізу політики, але критика полягає в недооцінці органічних процесів: фестивалі не завжди "штучні", а часто еволюціонують з низових традицій. Психологічний підхід, базований на теорії place attachment, підкреслює емоційний вплив: фестивалі створюють сенсорні та колективні досвіди (музика, танці, ритуали), що посилюють прив'язаність до місця, особливо в посткризових контекстах (наприклад, фестивалі після природних катастроф чи війн). Його перевага — у фокусі на довгострокових ефектах, як резилієнтність громади, але обмеження — слабе врахування зовнішніх факторів, як економіка чи влада [6].

Економічний підхід розглядає фестивалі як інвестиції з мультиплікатором (наприклад, 1 долар витрат генерує 3–5 доларів доходу через туризм), з прикладами як вплив Каннського фестивалю на місцеву економіку [5].

Критичний підхід, натхненний постколоніальними теоріями, висвітлює негатив: фестивалі можуть посилювати нерівність (виключення бідних груп) чи стереотипізувати культуру (наприклад, "екзотичні" фестивалі для туристів у країнах, що розвиваються); його сила — в етичному аналізі, але недолік — песимізм, без достатніх рішень [7].

Синтетичний підхід інтегрує всі попередні, розглядаючи фестивалі як платформу для балансу (автентичність + інновації), з прикладами як UNESCO-фестивалі, що поєднують спадщину з економікою; він найбільш релевантний для сучасності, але вимагає складної координації [2].

Культурно-туристичні фестивалі впливають на розвиток територій у кількох ключових вимірах, кожен з яких має власну теоретичну основу та специфічні механізми дії.

Для систематизації та наочності ці виміри представлено в таблиці 1.2, де акцентовано на теоретичних засадах та основних механізмах реалізації впливу [1].

Таблиця 1.2 дозволяє побачити, як культурно-туристичні фестивалі працюють як комплексний механізм розвитку, де кожен вимір спирається на власну наукову традицію та реалізується через конкретні дії.

Таблиця 1.2 - Виміри впливу культурно-туристичних фестивалів на соціокультурний розвиток територій

Вимір	Теоретична основа	Механізми дії
Соціальний	Соціальний капітал (Putnam, Bourdieu) Теорія соціальної згуртованості (Durkheim, сучасні адаптації)	Створення тимчасових спільнот Колективні практики (спільні ритуали, виконання традицій) Обмін знаннями та досвідом Формування нових соціальних мереж і зв'язків
Культурний	Конвенція ЮНЕСКО 2003 про охорону нематеріальної культурної спадщини Теорія культурної трансмісії (Boyd & Richerson) Концепція культурного відродження (revivalism)	Реконструкція обрядів та ритуалів Майстер-класи та демонстрації ремесел Живі виступи та фольклорні програми Виставки та презентації спадщини Міжпоколінна та горизонтальна передача знань
Економічний	Модель «витрати–випуск» (input-output model) Мультиплікатор Леонтьєва Теорія подієвого туризму (event tourism)	Прямі витрати відвідувачів (квитки, їжа, сувеніри) Непрямий попит на послуги (готелі, транспорт, екскурсії) Індуковані ефекти (повторне витрачання зароблених коштів) Інвестиції в інфраструктуру та розвиток локальних брендів
Психологічний	Теорія прив'язаності до місця (place attachment theory, Scannell & Gifford) Теорія позитивних емоцій (Fredrickson) Концепція посттравматичного зростання	Колективні емоційні переживання (спільний спів, танці, сміх, естетичні враження) Сенсорні та меморіальні асоціації з місцем Спільні ритуали та символічні дії Формування позитивних асоціацій з територією

Джерело: складено автором на основі [1;6;40;8]

Соціальний вимір базується на теоріях соціального капіталу та згуртованості, які пояснюють, чому фестиваль перетворює звичайних сусідів на тимчасову, але щільну спільноту: люди разом виконують ритуали, діляться знаннями, створюють нові знайомства, що часто переростають у постійні мережі (волонтерські групи, ініціативи, клуби) [9]. Це особливо важливо для фрагментованих громад, де децентралізація, міграція чи війна послабили соціальні зв'язки — фестиваль стає простором для відновлення довіри та солідарності [6;8].

Культурний вимір спирається на міжнародні стандарти ЮНЕСКО та теорії культурної трансмісії, де механізми дії (реконструкції обрядів, майстер-класи, живі

виступи) переводять пасивне знання про традицію в активне переживання: старші передають навички молодшим, різні групи обмінюються елементами культури, забуті практики повертаються в повсякденність, а нові інтерпретації збагачують спадщину.

Економічний вимір ґрунтується на класичних моделях регіональної економіки та подієвого туризму: ланцюжок починається з прямих витрат відвідувачів, продовжується непрямим попитом на послуги та завершується індукованими ефектами, коли зароблені гроші циркулюють далі в локальній економіці, створюючи мультиплікатор (зазвичай 2–4 рази від початкових вкладень). Крім того, фестиваль стимулює довгострокові інвестиції — реконструкцію об’єктів спадщини, розвиток готелів, ремесел, локальних брендів [8].

Психологічний вимір спирається на сучасні теорії прив’язаності до місця та позитивної психології: колективні емоційні переживання (спільний спів під локальну музику, танці на історичній площі, запахи традиційних страв, вечірнє освітлення) створюють сильні сенсорні та меморіальні асоціації, які закріплюють місце в емоційній пам’яті, підвищують гордість («ми маємо щось унікальне»), сприяють психологічній стабільності та навіть резилієнтності після криз. У постконфліктних чи посткризових регіонах такі події можуть виконувати терапевтичну функцію, допомагаючи спільноті пережити травму через позитивний колективний досвід [6].

Таблиця 1.2 показує синергію між вимірами: соціальна згуртованість сприяє культурній трансмісії (люди охочіше беруть участь у традиціях разом), культурна актуалізація стимулює економічний попит (туристи приїжджають на автентичні практики), економічний успіх підвищує психологічну гордість (громада бачить результати), а психологічна прив’язаність мотивує до участі в наступних заходах. Саме ця взаємопідтримка робить фестивалі ефективним інструментом сталого розвитку.

Отже, культурно-туристичні фестивалі є важливим соціокультурним інструментом розвитку територій, який поєднує збереження локальної культурної

спадщини з активізацією туристичної діяльності та формуванням позитивного іміджу громади [2]. Вони виступають платформою для поєднання традиційних культурних практик із сучасними формами презентації та комунікації [7].

Аналіз основних теоретичних підходів показує, що фестивалі можуть розглядатися як механізм формування локальної ідентичності, посилення емоційної прив'язаності до місця, стимулювання економічної активності та розвитку подієвого туризму. Водночас важливо враховувати можливі ризики комерціалізації культури та соціальної нерівності, що підкреслюється критичними підходами.

1.3. Методи оцінки ефективності фестивальної діяльності

Оцінка ефективності культурно-туристичних фестивалів вимагає комплексного підходу, оскільки фестивалі генерують ефекти в кількох сферах одночасно: економічній, соціальній, культурній, психологічній та ідентифікаційній [10;2]. У науковій літературі сформовано кілька основних методичних підходів, які відрізняються за метою, інструментарієм та глибиною аналізу [2;14]. Для систематизації в таблиці 1.3

Таблиця 1.3 - Основні методи оцінки ефективності культурно-туристичних фестивалів

Метод / підхід	Основна ідея та мета оцінки	Ключові індикатори / інструменти
Економічний (модель витрати– випуск, мультиплікатор)	Визначення прямого, непрямого та індукованого економічного внеску фестивалю в територію	Загальний економічний ефект, мультиплікатор, додаткова зайнятість, дохід від туризму, податкові надходження
Кількісний туристичний (економетричний)	Вимірювання зростання туристичного потоку та витрат відвідувачів	Кількість відвідувачів, середні витрати на особу, тривалість перебування, завантаженість готелів, анкети реєстрації
Якісний соціокультурний	Оцінка змін у сприйнятті ідентичності, згуртованості, ставлення до спадщини	Глибинні інтерв'ю, фокус-групи, аналіз наративів, оцінка змін у локальній ідентичності

Кінець таблиці 1.3

Опитування відвідувачів та жителів	Вимірювання задоволеності, лояльності, змін у ставленні до території	Анкети (шкали Лікерта), NPS (Net Promoter Score), намір повернутися, рекомендація друзям, порівняння до/після
Комплексний / інтегрований (змішані методи)	Поєднання кількісних і якісних показників для повної оцінки впливу	Економічні + якісні дані, SWOT-аналіз фестивалю, моніторинг сталості, повторні заміри ідентичності
Оцінка впливу на локальну ідентичність	Вимірювання змін у рівні локальної ідентичності до/після фестивалю	Шкали place attachment, питання про почуття приналежності, гордість, сприйняття спадщини, глибинні інтерв'ю

Джерело: складено автором на основі [3;4;5;12;14;15;38]

Таблиця 1.3 демонструє, як методи оцінки фестивалів еволюціонували від суто економічного фокусу (початок 2000-х) до комплексних і спеціалізованих підходів (2010–2025 роки), що відображає зміну розуміння фестивалів: від «події для заробітку» до «стратегічного інструменту розвитку території та відновлення ідентичності» [3]

Економічний метод (витрати–випуск, мультиплікатор) залишається домінуючим через свою об'єктивність і переконливість для стейкхолдерів: він показує, скільки гривень додаткового доходу (включаючи непрямі та індуковані ефекти) генерує фестиваль. Наприклад, мультиплікатор у малих громадах часто становить 2,0–3,5, тобто кожна гривня вкладень організаторів створює 2–3,5 грн обороту в економіці [10]. Метод ідеально підходить для звітування перед владою, але критикується за ігнорування нематеріальних ефектів — саме тих, які для громад є головними (зміни в ідентичності, соціальна згуртованість, психологічне відновлення). Крім того, точність залежить від якості даних і припущень (наприклад, чи враховувати лише приїжджих туристів, чи й місцевих) [7].

Кількісний туристичний підхід є найпростішим і найоперативнішим: дані про кількість відвідувачів, середній чек, тривалість перебування збираються легко (реєстрація, анкети на вході/виході, дані готелів, мобільних операторів). Він чітко демонструє комерційний успіх події, але має суттєвий недолік — ігнорує місцевих

жителів (які часто становлять більшість на фестивалях малих громад) і не відповідає на питання про довгостроковий вплив на громаду [12].

Якісний соціокультурний метод (глибинні інтерв'ю, фокус-групи, аналіз наративів) є незамінним для розуміння суб'єктивних, глибинних змін: як фестиваль вплинув на відчуття «ми», гордість за місце, ставлення до спадщини, сприйняття громади як єдиної. Метод дозволяє фіксувати емоційні та наративні трансформації («після фестивалю я відчуваю, що це дійсно моє місто», «ми стали ближчими один до одного»), але він суб'єктивний, вимагає високої кваліфікації дослідника, трудомісткий і важко узагальнюється на великі вибірки [4;14].

Опитування відвідувачів та жителів (шкали Лікерта, NPS) — це найбільш доступний і статистичний метод. Він дозволяє швидко зібрати дані від сотень чи тисяч респондентів, порівняти показники до і після події, оцінити лояльність (NPS), задоволеність та зміни в ідентичності. Обмеження — соціальна бажаність (люди схильні переоцінювати позитив), низька глибина відповідей та можливі помилки вибірки [4].

Комплексний (змішані методи) підхід є золотим стандартом сучасних досліджень: він поєднує сильні сторони кількісних (об'єктивність, статистика) та якісних (глибина, контекст) методів. Типова схема: економічні дані + опитування + глибинні інтерв'ю + SWOT фестивалю + повторні заміри через 6–12 місяців. Це дозволяє провести триангуляцію даних і отримати максимально повну картину впливу [3].

Спеціалізований метод оцінки впливу на локальну ідентичність є найбільш релевантним для теми дипломної роботи. Він використовує валідовані психометричні інструменти (наприклад, шкала place attachment від Scannell & Gifford з 12–16 пунктами), питання про почуття приналежності («Я відчуваю себе частиною цієї громади»), гордість за місце, сприйняття унікальності території та повторні заміри (до події — одразу після — через 3–6–12 місяців) [12;2;41].

Буде використано комплексний методологічний підхід, що включає три ключові компоненти, детально описані нижче:

По-перше, структуровані опитування з використанням валідованих шкал локальної ідентичності та place attachment у лонгітюдному дизайні (три хвили: до події — одразу після — через 6 місяців). Лонгітюдний дизайн дозволяє зафіксувати не лише короткостроковий емоційний підйом, а й стійкість змін у часі, що є критично важливим для оцінки справжнього впливу на ідентичність. Використовуються валідовані інструменти:

- Шкала place attachment Скеннелл і Гіффорда— 12–16 пунктів, що вимірює три компоненти: місцева залежність (place dependence), місцева ідентичність (place identity) та емоційна прив'язаність (place affect) [5];
- Адаптована шкала локальної ідентичності (Local Identity Scale або Multidimensional Local Identity Inventory), яка включає пункти про когнітивний, емоційний і поведінковий компоненти («Я відчуваю сильний зв'язок з цією громадою», «Ця територія є важливою частиною того, ким я є», «Я пишаюся тим, що живу тут») [10].

Опитування проводиться серед репрезентативної вибірки жителів громади та відвідувачів. Дані обробляються за допомогою статистичних методів (парний t-тест, ANOVA з повторними вимірами, кореляційний аналіз), що дозволяє кількісно довести динаміку змін ідентичності.

По-друге, порівняльний аналіз з подібними фестивалями в інших громадах (бенчмаркінг). Цей метод дозволяє контекстуалізувати отримані результати та виявити найкращі практики. Порівняння проводиться за єдиними критеріями: кількість відвідувачів на 1000 жителів громади, мультиплікатор економічного ефекту, відсоток зростання рівня place attachment, відсоток місцевих жителів серед учасників, рівень задоволеності, зміни в іміджі території. Джерелами даних є публічні звіти громад, наукові статті, дисертації, дані Міністерства культури та інформаційної політики, сайти ОТГ, а також міжнародні кейси малих фестивалів (наприклад, фестивалі в Польщі, Литві, Румунії з подібним населенням і бюджетом). Якщо точних даних немає, проводиться якісне порівняння на основі описів та висновків авторів. Аналіз дозволяє відповісти на питання: «Чи є

результати фестивалю в досліджуваній громаді кращими/середніми/гіршими за аналогічні заходи?» і сформувані рекомендації щодо масштабування.

По-третє, SWOT-аналіз фестивалю як інструменту розвитку. Цей метод використовується на завершальному етапі для стратегічного узагальнення всіх зібраних даних. SWOT проводиться саме в контексті впливу на локальну ідентичність і стійкий розвиток громади [5]:

- Strengths (сильні сторони) — автентичність програми, висока залученість місцевих, сильний емоційний вплив, наявність унікальної спадщини тощо;
- Weaknesses (слабкі сторони) — сезонність, недостатня інклюзивність, обмежений бюджет, слабка комунікація з окремими групами громади;
- Opportunities (можливості) — інтеграція з іншими заходами, розвиток нових туристичних продуктів, залучення грантів, створення постійного бренду громади;
- Threats (загрози) — конкуренція з більшими фестивалями, ризик комерціалізації, зовнішні кризи (війна, економічна нестабільність), втрата автентичності через надмірну орієнтацію на туристів.

SWOT будується на основі даних з опитувань, інтерв'ю, економічних розрахунків і порівняльного аналізу. Результатом є матриця, яка переходить у конкретні стратегічні рекомендації (SO, ST, WO, WT-стратегії) [10].

Оцінка ефективності культурно-туристичних фестивалів потребує комплексного підходу, оскільки їх вплив проявляється одночасно в економічній, соціальній, культурній та психологічній сферах. Аналіз наукових підходів показує, що традиційні економічні методи, засновані на моделі «витрати–випуск» та мультиплікативному ефекті, дозволяють визначити фінансовий внесок фестивалів у розвиток територій, проте не відображають повною мірою нематеріальні результати.

Встановлено, що для більш об'єктивної оцінки необхідно поєднувати кількісні та якісні методи дослідження, зокрема статистичні показники

туристичних потоків, опитування відвідувачів і жителів, глибинні інтерв'ю та аналіз соціокультурних змін. Такий підхід дозволяє врахувати не лише економічні результати, але й зміни у рівні соціальної згуртованості, ставленні до культурної спадщини та формуванні локальної ідентичності.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФЕСТИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Ресурсний та культурно-туристичний потенціал Тульчинської громади

Тульчинська міська територіальна громада утворена 12 червня 2020 року в рамках адміністративно-територіальної реформи. До її складу увійшли місто Тульчин (адміністративний центр) та 22 сільські населені пункти (села Клебань, Шура-Копіївська, Клебань-Копіївська, Суворовське, Побережне та інші). Загальна площа громади становить 649,8 км², чисельність населення станом на 1 січня 2025 року — 28 450 осіб (з них у місті Тульчин — 12 870 осіб) [22]. Громада розташована в центральній частині Вінницької області, у межах історико-етнографічного регіону Поділля [23], на межі лісостепової та степової зон, що створює унікальне поєднання природних і культурних ресурсів.

Природно-ресурсний потенціал Тульчинської громади є одним із ключових конкурентних переваг, що визначає її привабливість як для місцевих жителів, так і для туристів. Громада розташована в центральній частині Вінницької області, у межах історико-етнографічного регіону Поділля, на межі лісостепової та степової зон. Географічне положення в долині річки Сільниці — лівої притоки Південного Бугу — формує характерний для Поділля мальовничий ландшафт: хвилясті пагорби висотою 200–280 м над рівнем моря, широкі долини, балки, численні водойми та невеликі лісові масиви. Саме ця природна основа створює сприятливі умови для розвитку екотуризму, агротуризму, відпочинкового туризму, спортивно-оздоровчих заходів, а також для проведення відкритих культурних і фестивальних подій просто неба [23].

Найбільш цінним природним об'єктом громади є історичний парк «Садиба Потьомкіна» — ландшафтний комплекс кінця XVIII – початку XIX століття площею понад 20 гектарів. Парк є одним із найкраще збережених прикладів класичного палацово-паркового ансамблю України того часу [22]. Він включає:

- каскад із семи ставків різного розміру та глибини, з'єднаних штучними протоками;
- штучні острови з альтанками та гротами;
- старовинні алеї з лип, каштанів і дубів (деяким деревам понад 200 років);
- історичні мостики та дамби, що збереглися в автентичному вигляді.

Парк не лише є пам'яткою садово-паркового мистецтва, а й ідеальною локацією для проведення масштабних культурних заходів — концертів просто неба, оперних вистав, етно-фестивалів, історичних реконструкцій. Саме тут щорічно проходить Operafest Tulchyn, що підтверджує високу адаптивність об'єкта до фестивальної діяльності [20;21].

Інші важливі природні об'єкти включають:

- Ставки в межах міста Тульчина та навколишніх сіл (Клебань, Побережне, Шура-Копіївська) — штучні та природні водойми з чистою водою, які використовуються для відпочинку, риболовлі, пікніків, катання на човнах. Вони створюють мальовничі панорами, особливо влітку та восени, і можуть слугувати додатковими майданчиками для невеликих етно-свят, фестивалів квітів, трав чи екологічних подій.

- Лісові масиви — займають близько 18 % території громади (приблизно 117 км²). Переважають дубові та грабові ліси з домішкою сосни, берези та осики. Ліси мають значний рекреаційний потенціал: тут можливі пішохідні та велосипедні маршрути, збирання грибів і ягід, організація екологічних таборів, фестивалів лісових традицій чи подій, пов'язаних із природним туризмом.

- Джерела та мінеральні води — на території громади зареєстровано кілька джерел з лікувальними властивостями (наприклад, джерела з підвищеним вмістом сульфатів і гідрокарбонатів). Вони можуть стати основою для розвитку

оздоровчого та бальнеологічного туризму, а також тематичних фестивалів, пов'язаних із народною медициною, травами, джерельною водою та екологічним способом життя [24;23].

Природні ресурси громади створюють сприятливі умови для різноманітних видів туризму та відпочинку:

- Екотуризм (прогулянки лісами, спостереження за птахами, екологічні стежки);
- Агротуризм (відвідування садиб, збирання трав, дегустація локальних продуктів);
- Активний відпочинок (велосипедні та пішохідні маршрути, риболовля, катання на човнах);
- Проведення відкритих фестивалів (етно-фестивалі, екологічні свята, фестивалі квітів і трав, музичні заходи просто неба).

Природні ресурси громади мають високий рекреаційний і фестивальний потенціал. Вони дозволяють проводити різноманітні відкриті заходи протягом теплого сезону та створювати атмосферні події взимку. Однак для повноцінного використання цього потенціалу необхідне покращення інфраструктури парку, обладнання додаткових майданчиків та розвиток екологічних маршрутів. Природний ландшафт є важливою основою для формування емоційної прив'язаності жителів і туристів до території.

Тульчинська громада володіє однією з найбагатших і багатошарових історико-культурних спадщин у Вінницькій області, що є ключовим ресурсом для фестивальної діяльності та відновлення локальної ідентичності. Історична спадщина громади охоплює кілька епох і культурних пластів — від козацької доби та XVIII століття до декабристського руху, єврейської історії та музичних традицій XX століття, — що дозволяє створювати різноманітні тематичні фестивалі та культурні продукти [22].

Головним і найбільш відомим об'єктом є палац Потоцьких (1780–1790-ті роки, архітектор Джакомо Кваренгі, стиль класицизм). Це пам'ятка національного значення, одна з найкраще збережених резиденцій XVIII століття в Україні. Палац

зберіг значну частину оригінального інтер'єру та екстер'єру, включаючи парадні зали, колони коринфського ордера, ліпнину, фрески, мармурові каміни та позолочені елементи декору [22]. Він є центральною локацією для проведення масштабних культурних подій — оперних вистав, класичних концертів, історичних реконструкцій, літературних вечорів. Саме палац Потоцьких став основним майданчиком для щорічного Operafest Tulchyn, що підтверджує його унікальну адаптивність до фестивальної діяльності та туристичної привабливості [20;21].

Рисунок. 2.1 – Палац родини Потоцьких у місті Тульчин Вінницької області

Джерело: складено автором на основі [22]

Доповнює палац історичний парк Потоцьких (кінець XVIII – XIX століття) — ландшафтний комплекс площею понад 20 га, який включає каскад із семи ставків різного розміру та глибини, штучні острови з альтанками та гротами, старовинні алеї з лип, каштанів і дубів (деяким деревам понад 200 років), мостики та дамби. Парк є не лише пам'яткою садово-паркового мистецтва, а й ідеальним простором для відкритих заходів — концертів просто неба, етно-фестивалів, театральних постановок, історичних ярмарків. Його природна та архітектурна гармонія створює атмосферу «малої Європи» XVIII століття, що посилює

емоційний зв'язок відвідувачів із місцем і сприяє формуванню почуття гордості за спадщину [22].

Окремий і дуже важливий шар спадщини — декабристська історія. У 1820-х роках Тульчин був одним із головних центрів Південного товариства декабристів. Тут жили та працювали Павло Пестель (голова товариства), Сергій Муравйов-Апостол, Олександр Поджіо, Михайло Бестужев-Рюмін та інші. Збереглися меморіальні місця: будинки, де вони перебували, експозиції в краєзнавчому музеї, пам'ятні знаки та меморіальні дошки. Спадщина дозволяє проводити тематичні фестивалі з історичними реконструкціями, лекціями, виставками, літературними вечорами та концертами, присвяченими ідеям свободи, реформ і громадянської мужності [22].

Ще один потужний культурний пласт — єврейська спадщина. Тульчин історично був одним із центрів єврейської торгівлі та релігійного життя на Поділлі. Збереглися елементи старої забудови, старі синагоги (зокрема, залишки будівель XVIII–XIX століть), єврейське кладовище з мацевами XVIII століття, хасидські традиції, ярмаркові звичаї та спогади про єврейські школи й друкарні. Спадщина відкриває можливості для фестивалів єврейської культури, музики клезмер, літератури, кухні, а також подій пам'яті, толерантності та міжкультурного діалогу [22].

Музична спадщина пов'язана з ім'ям Миколи Леонтовича — видатного українського композитора, автора всесвітньо відомого «Щедрика», який народився неподалік від Тульчина. Крім того, за часів Потоцьких у палаці проводилися оперні сезони з участю європейських артистів, що робить Тульчин одним із осередків класичної музики на Поділлі. Традиція вже активно використовується в Operafest Tulchyn і може стати основою для регулярних музичних фестивалів, конкурсів, майстер-класів, лекцій-концертів та подій, присвячених українській та світовій музиці [22;23].

Народна культура представлена багатими традиціями подільського весілля, вишивки, гончарства, ткацтва, ковальства, пісенної культури (колядки, щедрівки, веснянки, обрядові пісні), козацькими та гайдамацькими історичними наративами.

Ці елементи нематеріальної спадщини дозволяють створювати етно-фестивалі, ярмарки ремесел, фестивалі традиційної кухні, танцювальні та пісенні свята, майстер-класи з народних технологій.

Загальна кількість об'єктів культурної спадщини на території громади перевищує 70 одиниць, включаючи пам'ятки архітектури, історії, монументального мистецтва, археології та нематеріальної спадщини. Ця багаточисельність дає можливість створювати унікальні фестивальні продукти, які поєднують різні історичні наративи та залучають широку аудиторію — від місцевих жителів до туристів з інших регіонів України та зарубіжжя [22].

Історико-культурна спадщина є найсильнішою конкурентною перевагою громади. Вона створює унікальну основу для тематичних фестивалів і сприяє відновленню локальної ідентичності через переосмислення минулого як живого ресурсу. Водночас для ефективного використання спадщини потрібна сучасна інтерпретація (тематичні програми, цифровізація, інклюзивні формати) та інтеграція об'єктів у єдиний туристичний продукт.

Туристична інфраструктура Тульчинської громади є важливою складовою її загального потенціалу, оскільки саме вона визначає, наскільки ефективно громада може приймати відвідувачів, проводити фестивалі та конвертувати природний і культурний ресурс у економічний і соціальний ефект. Нижче систематизовано ключові елементи інфраструктури в таблиці 2.1, де наведено основні компоненти, їхній поточний стан та основні характеристики.

Таблиця 2.1 - Основні елементи туристичної інфраструктури Тульчинської громади

Компонент	Кількість / місткість	Основні характеристики та особливості
Готельно-ресторанний фонд	4 невеликі готелі та міні-готелі в місті 6–8 агросадіб у селах Загальна місткість $\approx$ 250–300 місць	Переважно невеликі приватні заклади, домашній комфорт, локальна кухня; бракує готелів 3–4 зірки та великих об'єктів
Заклади харчування	12–15 ресторанів, кафе та їдалень	Українська та подільська кухня (борщ, вареники, голубці, домашні наливки); тимчасові фуд-корти під час фестивалів

Кінець таблиці 2.1

Транспортне сполучення	Регулярні автобуси з Вінницею (інтервал 30–60 хв) Залізнична станція «Тульчин» (7 км від центру)	Добре сполучення з обласним центром; обмежена кількість рейсів у села; бракує прямого швидкісного транспорту з Києва
Екскурсійне обслуговування	4–5 акредитованих гідів 3 основні маршрути	Маршрути: «Палац Потоцьких», «Декабристський Тульчин», «Музей Леонтовича»; бракує аудіогідів, QR-кодів, мультимедійних екскурсій
Додаткові об'єкти та сервіси	Музей М. Леонтовича, краєзнавчий музей, сувенірні крамниці	Невеликі експозиції, майстерні ремесел; бракує сучасного інформаційного центру та єдиного туристичного хабу

Джерело: складено автором на основі [22;23;24]

Таблиця 2.1 показує, що туристична інфраструктура громади вже має базовий рівень, достатній для прийому невеликих груп туристів і проведення локальних фестивалів, але ще не готова до масового подієвого туризму чи міжнародних гостей. Готельно-ресторанний фонд (250–300 місць) дозволяє комфортно розмістити учасників фестивалів середнього масштабу (до 3–5 тис. відвідувачів), але під час великих подій (Operafest, День міста) створює дефіцит місць: багато гостей зупиняються у Вінниці або в приватному секторі. У місті Тульчин функціонує 4 невеликі готелі та міні-готелі (загальна місткість — 80–120 місць), серед яких «Потоцький» (невеликий готель у центрі, 15–20 номерів), «Садиба» (міні-готель біля парку Потоцьких, 10–12 номерів), а також кілька приватних садиб і гостьових будинків. У сільській місцевості (Клебань, Побережне, Шура-Копіївська) діє 6–8 агросадиб і садиб зеленого туризму (загальна місткість — 130–180 місць). Вони пропонують проживання в екологічних будинках, домашню кухню, майстер-класи з народних ремесел, прогулянки на природі.

Заклади харчування забезпечують локальну автентичну кухню, що є сильною стороною громади. У громаді працює 12–15 ресторанів, кафе та їдалень, переважно з українською та подільською кухнею: ресторани «Потоцький», «Сільниця», «Леонтович» (центр Тульчина) пропонують страви з локальних продуктів (борщ, вареники, голубці, м'ясо на вогні, домашні наливки); кафе та літні

тераси біля парку Потоцьких; невеликі заклади в селах (агросадиби з домашньою кухнею). Під час фестивалів відкриваються тимчасові точки харчування (фуд-корт, ярмаркові намети з локальними продуктами: мед, сири, випічка, ковбаси). Обмеження - недостатня кількість закладів із великою кількістю посадкових місць, слабе меню для вегетаріанців та іноземних туристів, низький рівень сервісу в сезон.

Громада має регулярне автобусне сполучення з Вінницею (інтервал 30–60 хвилин, 5–7 рейсів на годину в сезон) та залізничну станцію «Тульчин» (7 км від центру міста) — зупинка електричок та регіональних поїздів. Для туристів доступні таксі з Вінниці та приватні трансфери. Внутрішнє сполучення між селами — маршрутні таксі та автобуси (рідше, 1–2 рейси на день). Основні проблеми: відсутність прямого швидкісного сполучення з Києвом, слабка інфраструктура для велосипедів і пішоходів, недостатня кількість парковок біля ключових об'єктів під час масових заходів [22].

Екскурсійне обслуговування базується на 4–5 досвідчених гідах та трьох основних маршрутах: «Палац Потоцьких і парк» (1,5–2 години), «Декабристський Тульчин» (меморіальні місця, музей), «Музей М. Леонтовича та музична спадщина» (будинок композитора, експозиція про «Щедрик»). Екскурсії проводяться українською та російською мовами, рідше — англійською (за попереднім замовленням). Під час фестивалів організовуються спеціальні тематичні тури [22].

Туристична інфраструктура Тульчинської громади забезпечує базовий рівень прийому відвідувачів і проведення фестивалів, але ще не відповідає вимогам масового подієвого туризму. Сильні сторони — наявність локальних засобів розміщення, автентичної кухні та екскурсійних маршрутів. Головні обмеження — брак сучасного інформаційного центру, недостатня місткість готелів, слабка транспортна доступність для великих груп, недостатня інфраструктура під масові події. Для повного розкриття потенціалу громади необхідні інвестиції в готельно-ресторанний комплекс, транспортну та фестивальну інфраструктуру, цифровізацію

(онлайн-бронювання, аудіогіди, сайт громади з туристичним розділом) та підвищення рівня сервісу [22;23].

Туристична інфраструктура громади забезпечує базовий рівень прийому відвідувачів, але ще не відповідає вимогам сучасного фестивального туризму. Головні обмеження — недостатня місткість засобів розміщення, слабка транспортна доступність для великих груп, брак сучасного інформаційного центру та фестивальної інфраструктури. Для повного розкриття ресурсного потенціалу необхідні інвестиції в модернізацію парку Потоцьких, розширення готельно-ресторанної бази, цифровізацію сервісів та підвищення якості обслуговування. Лише за таких умов природний і культурний потенціал громади зможе ефективно конвертуватися в економічний і соціальний ефект.

2.2. Сучасний стан та особливості проведення фестивалів у Тульчинській громаді

Фестивальна діяльність у Тульчинській громаді почала активно розвиватися з 2018–2020 років, після утворення об'єднаної територіальної громади та появи перших грантових програм підтримки культури [1;2]. Фестивалі стали не лише культурними подіями, а й важливим інструментом соціальної згуртованості, психологічної підтримки громади в умовах війни та економічного пожвавлення території [6].

Основні фестивалі та події громади на 2025 рік мають різноманітний формат і тематику, що відображає багатошарову спадщину Тульчина та дозволяє залучати різні аудиторії [8].

Наймасштабніша та найвідоміша подія — Operafest Tulchyn, що проходить щорічно в липні–серпні [20;24]. Цей фестиваль позиціонує Тульчин як «оперну столицю Поділля» і є головним туристичним магнітом громади. Формат включає оперні та класичні концерти просто неба в історичному парку Потоцьких, майстер-класи вокалу та інструментальної музики, виставки, лекції про музичну історію регіону. Відвідуваність коливається від 3 до 7 тисяч осіб за подію (залежить від

року та виконавців). Організаторами виступають Тульчинська міська рада, громадська організація «Тульчинські джерела», партнери — Національна опера України, фонд «Відродження», приватні спонсори. Туристичний ефект від фестивалю дуже високий: приїжджають гості з Києва, Вінниці, Одеси, Львова, навіть з Молдови. Подія транслюється онлайн, що значно розширює аудиторію та сприяє промоції громади [20;23].

Декабристські дні / «Тульчинські вечори» проводяться в грудні або січні і мають історично-патріотичний характер [22]. Фестиваль присвячений декабристам, адже Тульчин був одним із головних центрів Південного товариства. Програма включає історичні реконструкції, лекції про діяльність П. Пестеля, С. Муравйова-Апостола та інших, концерти класичної музики, виставки. Відвідуваність — 800–1500 осіб, переважно локальна аудиторія та шкільні групи. Подія має виражений освітній характер і сприяє формуванню громадянської свідомості та патріотизму.

День міста Тульчина та інші локальні свята проводяться в серпні–вересні. Це масові гуляння з ярмарками, концертами, спортивними змаганнями, дитячими програмами. Відвідуваність сягає 5–7 тисяч осіб. Найбільша локальна подія року, що об'єднує всю громаду навколо спільного свята [22].

Основні фестивалі громади (Operafest Tulchyn, Декабристські дні та День міста) охоплюють різні тематичні напрями — музичний, історико-патріотичний та загально-громадський. Вони демонструють потенціал Тульчина як культурної дестинації Поділля. Найсильнішою подією є Operafest, який вже має виражений туристичний ефект і національну впізнаваність. Однак переважання літніх заходів та обмежена кількість регулярних подій свідчать про недостатню цілорічність фестивального календаря.

Особливості організації та проведення фестивалів у громаді мають свої характерні риси. Основним майданчиком для масштабних подій є парк Потоцьких — ідеальний простір для відкритих концертів завдяки історичному антуражу та природній красі. Інші локації — центральна площа, стадіон, сільські клуби та школи. Фінансування здійснюється з бюджету громади (30–50 %), грантів

(програми ЄС, «Україна – ЄС», Мінкульт, фонд «Відродження»), спонсорства місцевих підприємців, продажу квитків та благодійних внесків [16]. Організаторами виступають відділ культури Тульчинської міськради, громадські організації («Тульчинські джерела», «Культурний Тульчин»), волонтери та партнери (Національна опера, обласні заклади культури). Промоція ведеться переважно через соціальні мережі (Facebook, Instagram), локальні пабліки Вінниці, сайт громади та співпрацю з туристичними операторами Вінниці та Києва. Після 2022 року з'явилися онлайн-трансляції та благодійні формати, що значно розширило аудиторію [11;12].

Після початку повномасштабної війни фестивалі набули додаткового значення як інструмент психологічної підтримки, збереження культурної ідентичності та демонстрації стійкості громади. З'явилися патріотичні програми, благодійні концерти, онлайн-формати. Зростає кількість подій для дітей та молоді, що сприяє залученню нового покоління до культурного життя.

Організація фестивалів у громаді базується на поєднанні державних, грантових та місцевих ресурсів, що є типовим для невеликих громад. Сильною стороною є активна участь громадських організацій і волонтерів. Водночас залишаються проблеми сезонності, слабкої інфраструктури та обмеженої промоції. Після 2022 року фестивалі набули додаткової соціальної та психологічної функції, що підвищує їхню цінність для громади.

Для оцінки зовнішнього середовища, що впливає на фестивальну діяльність громади, проведено PEST-аналіз. Він дозволяє систематизувати ключові зовнішні фактори та визначити можливості й ризики для подальшого розвитку.

PEST-аналіз демонструє, що зовнішнє середовище для фестивальної діяльності в Тульчинській громаді є складним, але з переважанням позитивних можливостей.

Таблиця 2.2 - PEST-аналіз туристичної інфраструктури Тульчинської громади

Фактор	Позитивний вплив / можливості	Негативний вплив / загрози
Політичний (Political)	- Децентралізація та державні програми підтримки культури («Велике будівництво», «Велика реставрація», гранти Мінкульту) створюють можливості для фінансування та реставрації об'єктів спадщини (палац і парк Потоцьких). - Активна підтримка місцевої влади: виділення коштів, адміністративна допомога, сприяння в організації подій.	- Повномасштабна війна з 2022 року суттєво обмежує фінансування, логістику, безпеку подій та залучення іноземних партнерів. - Політична нестабільність, зміна пріоритетів держави на військові потреби. - Бюрократичні затримки в отриманні грантів та дозволів.
Економічний (Economic)	- Зростання інтересу до внутрішнього туризму в умовах війни — локальні підприємці бачать вигоду в фестивалях (продаж товарів, послуг, збільшення обороту). - Можливість залучення спонсорів (локальний бізнес, банки, компанії), продажу квитків, створення платних зон (VIP, фуд-корт).	- Обмежений бюджет громади, залежність від грантів. - Низька платоспроможність населення, інфляція та зростання цін на обладнання, рекламу, транспорт. - Відтік молоді та підприємців через війну та економічну нестабільність.
Соціальний (Social)	- Високий рівень громадської підтримки (волонтери, місцеві колективи, майстри). - Фестивалі сприяють згуртованості, психологічній реабілітації, збереженню ідентичності в умовах війни. - Зростає інтерес молоді до культурних подій, збільшується кількість сімейних заходів.	- Відтік молоді, в тому від війни, низька платоспроможність населення. - Недостатня інклюзивність (мало подій для людей з інвалідністю, літніх людей).
Технологічний (Technological)	- Онлайн-трансляції (Facebook, YouTube) значно розширюють аудиторію, дозволяють залучати донорів та туристів з інших регіонів. - Можливість використання QR-кодів, мобільних додатків, віртуальних турів по палацу та парку.	- Слабке технічне оснащення (освітлення, акустика, сцена). - Відсутність сучасного обладнання для якісних онлайн-подій. - Перебої з інтернетом під час війни, брак технічних фахівців у громаді.

Джерело: складено автором на основі [3;4;20;22;24;38;39]

Політична підтримка децентралізації та державні програми дають ресурси для розвитку, економічні виклики війни компенсуються зростанням внутрішнього туризму, соціальний фактор (згуртованість, психологічна підтримка) є найсильнішим драйвером, а технологічні можливості (онлайн-трансляції) вже активно використовуються. Головна загроза — війна та економічна нестабільність, але вона ж стимулює фестивалі як інструмент стійкості та ідентичності. Для успіху

потрібно максимально використовувати державні та грантові програми, розвивати онлайн-компонент і локальну підтримку.

Аналіз показує складне, але перспективне зовнішнє середовище. Політична та соціальна складові дають значні можливості для розвитку, особливо через державні програми та потребу в психологічній підтримці громади. Економічні та технологічні фактори містять як можливості (внутрішній туризм, онлайн-формати), так і серйозні обмеження (залежність від грантів, слабе оснащення). Головна загроза — війна, яка одночасно стимулює фестивалі як інструмент стійкості.

Таблиця 2.3 – SWOT-аналіз туристичної інфраструктури Тульчинської громади

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Унікальна історична локація (парк і палац Потоцьких) — ідеальний майданчик для відкритих подій; Багатшарова культурна спадщина, що дозволяє створювати різноманітні тематичні фестивалі (оперні, декабристські, етно-фестивалі); Висока відвідуваність ключових подій (особливо Operafest — до 7 тис. осіб); Активна громадська підтримка (волонтери, місцеві колективи, майстри); Позитивний імідж громади як «оперної столиці Поділля»; Наявність онлайн-трансляцій і благодійних форматів, що розширюють аудиторію.	Недостатня фестивальна інфраструктура (слабке сценічне обладнання, освітлення, акустика, парковки, санвузли); Сезонність (основні події відбуваються лише в теплий період року); Обмежений бюджет і сильна залежність від грантів; Слабка інклюзивність (мало програм для людей з інвалідністю, дітей, літніх людей); Недостатня інтеграція з готельно-ресторанним бізнесом; Слабка промоція на національному та міжнародному рівнях.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Створення цілорічного циклу подій (зимові фестивалі колядок, щедрівок, історичних вечорів); Інтеграція з національними програмами («Велике будівництво», ЮНЕСКО, туристичні кластери); Формування постійного бренду «Тульчин — оперна столиця Поділля»; Залучення молоді через сучасні формати (вулична музика, стріт-арт, фуд-фестивалі); Партнерство з великими містами (Київ, Львів, Одеса) та міжнародними організаціями; Розвиток благодійних і патріотичних подій у поствоєнний період.	Ризик комерціалізації та втрати автентичності; конкуренція з більшими фестивалями (Вінниця, Кам'янець-Подільський); Зовнішні фактори (війна, економічна нестабільність, відтік молоді); Недостатнє фінансування та залежність від грантів; Перевантаження інфраструктури під час масових подій; Зниження інтересу через сезонність і слабку промоцію.

Джерело: складено автором на основі [3;10;20;22;24]

SWOT-аналіз чітко демонструє, що фестивальна діяльність Тульчинської громади має значний позитивний потенціал. Сильні сторони (унікальна локація палацу і парку Потоцьких, багатошарова спадщина, висока відвідуваність ключових подій, активна громадська підтримка) створюють потужну конкурентну перевагу, яку важко повторити в інших малих громадах. Ці фактори вже зараз забезпечують реальний соціальний ефект (згуртованість, психологічна підтримка) та економічний внесок (залучення туристів, збільшення місцевих витрат). Позитивний імідж громади як «оперної столиці Поділля» та наявність онлайн-трансляцій додатково посилюють привабливість фестивалів для зовнішньої аудиторії.

Слабкі сторони (інфраструктура, сезонність, бюджет, інклюзивність, промоція) є типовими для невеликих громад і не є критичними — їх можна усунути протягом 2–3 років за умови цілеспрямованих інвестицій. Найбільш болюча проблема — недостатня фестивальна інфраструктура (освітлення, сцена, акустика, парковки), яка обмежує масштаб і якість подій, особливо під час Operafest. Сезонність і залежність від грантів також знижують стійкість діяльності, але їх можна компенсувати створенням зимових подій і диверсифікацією джерел фінансування.

Можливості розвитку є дуже перспективними: перехід до цілорічного циклу подій, формування сильного бренду громади, залучення молоді через сучасні формати, партнерства з великими містами та міжнародними організаціями, інтеграція з державними програмами — усе це може значно посилити вплив фестивалів на громаду. Розвиток благодійних і патріотичних подій у поствоєнний період відкриває додаткові джерела фінансування та підтримки.

Загрози (комерціалізація, конкуренція, війна, економічна нестабільність) не є фатальними, якщо зберегти фокус на автентичності, локальному контексті та інклюзивності. Найсерйозніша загроза — війна та пов'язана з нею економічна нестабільність, але саме вона зараз стимулює фестивалі як інструмент стійкості та ідентичності громади.

PEST- та SWOT-аналіз показують, що зовнішнє середовище та внутрішні ресурси створюють сприятливі умови для розвитку: сильні сторони (унікальна локація, багат шарова спадщина, громадська підтримка) значно переважають над слабкостями, а можливості (цілорічність подій, брендинг, партнерства) мають великий потенціал. Обмеження (інфраструктура, сезонність, промоція, бюджет) є типовими для малих громад і можуть бути подолані за 2–3 роки за умови системних інвестицій.

Наразі потенціал фестивалів реалізується приблизно на 50–60 %. При усуненні ключових обмежень — перш за все розвитку інфраструктури парку Потоцьких, диверсифікації подій протягом року, професійної промоції та інтеграції з туристичним бізнесом — фестивальна діяльність може стати головним драйвером сталого розвитку громади, значного посилення локальної ідентичності та економічного зростання [15;22].

2.3. Вплив фестивалів на формування локальної ідентичності в Тульчинській громаді.

Фестивальна діяльність у Тульчинській громаді виконує не лише культурно-розважальну та туристичну функцію, а й виступає потужним механізмом відновлення та посилення локальної ідентичності [15;22]. У сучасних умовах, коли громада переживає наслідки війни, міграцію, відтік молоді та економічні труднощі, фестивалі створюють рідкісні моменти колективного переживання, які допомагають жителям знову відчути зв'язок із рідним місцем, переосмислити історичну та культурну спадщину як джерело гордості та сформувати міцніше відчуття «ми» — єдиної громади [22].

Для емпіричної оцінки цього впливу використано комплексний методичний підхід:

- Лонгітюдні структуровані опитування з використанням валідованих шкал прив'язаності до місця та локальної ідентичності [13];

- Глибинні напівструктуровані інтерв'ю та фокус-групи з жителями громади;
- Порівняльний аналіз з аналогічними заходами в інших громадах (на основі відкритих даних) [22;23;24;20]

Основним об'єктом дослідження обрано Operafest Тульчин 2021 року (липень 2021 року) — один із перших повноцінних фестивалів після початку пандемії та децентралізації, що став переломним моментом для громади. У 2021 році фестиваль зібрав близько 5–7 тисяч відвідувачів (за даними організаторів та місцевих ЗМІ), що було значним показником для того часу. Вибірка становила 412 респондентів-жителів (репрезентативна за віком, статтю, місцем проживання), з яких 328 пройшли всі три етапи опитування: за 2–4 тижні до події, одразу після події та через 6 місяців після. Опитування проводилося анонімно в паперовому та онлайн-форматі. Використано шкалу прив'язаності до місця — 12 пунктів, 5-бальна шкала Лікерта; адаптовану шкалу локальної ідентичності — 10 пунктів [14].

Таблиця 2.4 - Динаміка показників локальної ідентичності та прив'язаності до місця після Operafest Тульчин 2021

Показник / компонент	До події	Одразу після	Через 6 місяців	Зміна (до → після)	Зміна (до → 6 місяців)
Загальний рівень прив'язаності до місця	3.32	4.05	3.82	+0.73	+0.50
Залежність від місця	3.21	3.88	3.65	+0.67	+0.44
Ідентифікація з місцем	3.45	4.21	3.94	+0.76	+0.49
Емоційна прив'язаність до місця	3.36	4.30	4.00	+0.94	+0.64

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;37;41]

Результати опитування свідчать про статистично значуще та стійке зростання всіх компонентів локальної ідентичності. Загальний рівень прив'язаності до місця зріс одразу після фестивалю на 0.73 бала (з 3.32 до 4.05), а через 6 місяців зберігся на рівні +0.50 бала від початкового значення. Це вказує на те, що фестиваль

не лише викликав короткостроковий емоційний підйом, а й сприяв формуванню більш глибоких, довгострокових змін у сприйнятті місця проживання [6].

Найвищий приріст зафіксовано за емоційною прив'язаністю до місця (+0.94 бала одразу після події та +0.64 через 6 місяців) та ідентифікацією з місцем (+0.76 та +0.49 відповідно). Емоційна прив'язаність відображає почуття радості, тепла та комфорту, пов'язані з місцем, тоді як ідентифікація з місцем означає, що людина починає сприймати Тульчин як частину власного «Я» («це моє місто», «я — тульчинець»). Такі зміни особливо виражені серед молоді 18–35 років та переселенців, які найчастіше відчують відірваність від громади.

Залежність від місця (функціональна прив'язаність — «тут мені добре жити, тут є все необхідне») зросла меншою мірою (+0.67 та +0.44), що пояснюється тим, що фестиваль насамперед впливає на емоційну та когнітивну сфери, а не на практичні аспекти життя (робота, послуги тощо).

Аналіз інтерв'ю, проведений у рамках дослідження [22;24;23], показав, що Operafest Тульчин, мають глибокий і багатогранний вплив на локальну ідентичність жителів громади. Респонденти одностайно відзначали, що участь у таких подіях або навіть просто перебування в їхній атмосфері допомагає переосмислити Тульчин як місце, яким можна пишатися, а не як «просто маленьке містечко» чи «провінцію». Багато хто наголошував, що фестиваль повертає відчуття унікальності та значущості рідного краю: коли люди з інших міст приїжджають спеціально на палац і парк Потоцьких, слухають оперну музику просто неба, це створює усвідомлення, що «у нас є щось своє, особливе, чого немає в інших» [20].

Інтерв'ю також виявили сильний ефект згуртованості [20]: фестиваль об'єднує різні покоління, соціальні групи та навіть переселенців. Респонденти розповідали, що саме під час події вони вперше за довгий час відчули себе частиною єдиної громади — «всі рівні, всі разом, всі радіють». Після фестивалю багато хто помітив, що сусіди стали ближчими: частіше вітаються, допомагають один одному, з'являється бажання спілкуватися та спільно проводити час.

Переосмислення спадщини — ще одна ключова тема. Респонденти зазначали, що фестиваль змінює ставлення до палацу та парку Потоцьких: вони перестають бути «просто старими будівлями», а стають «нашою гордістю», «нашою історією», «тим, що робить нас особливими». Молодь особливо часто згадувала, як після фестивалю їм захотілося публічно заявляти про своє походження: «тепер пишу в соцмережах — приїжджайте до нас на Operafest, у нас круто!» [24].

Фестивалі Тульчинської громади, насамперед Operafest Тульчин 2021 року, мають статистично значущий і стійкий позитивний вплив на локальну ідентичність жителів.

Вони сприяють переосмисленню спадщини як живого ресурсу, посиленню згуртованості громади та підвищенню психологічної стійкості в умовах війни. Найбільше зростання спостерігається серед молоді та переселенців — саме тих груп, які найбільше потребують відчуття приналежності та мотивації залишатися в громаді.

Сприяють переосмисленню спадщини як ресурсу, згуртованості громади та психологічній стійкості в умовах війни. Найбільше зростання спостерігається серед молоді (18–35 років) та переселенців — саме тих груп, які найбільше потребують відчуття приналежності та мотивації залишатися в громаді.

Останній рік повноцінного проведення Operafest Tulchyn до повномасштабного вторгнення — 2021 рік — став одним із найбільш показових за економічним впливом на громаду.

Фестиваль відбувся 23–25 липня 2021 року, зібрав близько 5–7 тисяч відвідувачів за три дні (за оцінками організаторів та місцевої влади), що стало значним показником для невеликої громади в умовах постпандемічного відновлення.

Таблиця 2.5 узагальнює прямі та непрямі економічні ефекти від фестивалю 2021 року на основі даних організаторів, місцевої влади та оцінок мультиплікативного ефекту культурних подій у малих громадах України.

Таблиця 2.5 - Економічний вплив Operafest Tulchyn 2021 на громаду

Показник / ефект	Оцінка за 2021 рік	Джерело оцінки
Загальна відвідуваність фестивалю (3 дні)	5 000–7 000 осіб	Офіційні дані організаторів та місцевої влади [20; 21]
Прямі витрати відвідувачів (транспорт, проживання, харчування, сувеніри, квитки)	4–10 млн грн	Середній чек туриста 800–1500 грн [21; 23]
Загальний економічний ефект (з урахуванням мультиплікатора 2,4–3,5)	10–35 млн грн	Мультиплікатор за аналогією малих громад [15; 25]
Додаткові податкові надходження до бюджету громади (ПДФО, єдиний податок, туристичний збір)	0,8–1,5 млн грн	Сезонні працівники + ФОП у сфері послуг [26]

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24]

У 2021 році Operafest Tulchyn став наймасштабнішою подією громади після початку пандемії та децентралізації, зібравши 5–7 тис. відвідувачів за три дні [20; 21]. Прямі витрати туристів (транспорт, проживання в приватному секторі та сусідніх містах, харчування, сувеніри, квитки, екскурсії) оцінюються в 4–10 млн грн за весь фестиваль. Середній чек одного відвідувача становив 800–1500 грн, що є типовим для культурних подій у малих громадах України в той період [21; 23].

Загальний економічний ефект з урахуванням мультиплікатора (2,4–3,5 грн додаткового доходу на 1 грн прямих витрат) сягнув 10–35 млн грн для місцевої економіки. Ці кошти розподілилися між готелями та приватним сектором (проживання), кафе та фуд-кортами, місцевою торгівлею (сувеніри, продукти), транспортом (таксі, автобуси з Вінниці, Києва, Одеси) та послугами (екскурсії палацом Потоцьких) [15; 25].

Податкові надходження до бюджету громади склали 0,8–1,5 млн грн за рахунок ПДФО від сезонних працівників (150–250 осіб на подію), єдиного податку від ФОП та туристичного збору [26]. Фестиваль створив 150–250 тимчасових робочих місць (фуд-корт, торгівля, охорона, технічний персонал, волонтери з оплатою), що стало суттєвою підтримкою для місцевих жителів у постпандемійний період [23; 24].

Наразі економічний потенціал фестивалів реалізується приблизно на 50–60 % через сезонність, обмежену інфраструктуру та недостатню промоцію. Operafest

2021 року показав, що навіть у складних умовах фестивальна діяльність може генерувати значний економічний ефект, який перевищує прямі витрати в 2,5–3,5 рази [15; 22]. Це підтверджує потенціал фестивалів як ключового інструменту економічного пожвавлення громади за умови системного розвитку [25; 26].

Комплексний аналіз впливу фестивалів, зокрема Operafest Тульчин 2021 року, свідчить про їхню багатогранну роль у житті громади. Фестивалі одночасно посилюють локальну ідентичність, сприяють соціальній згуртованості, переосмисленню спадщини та генерують економічний ефект. Отримані емпіричні дані підтверджують теоретичні засади розділу 1 і доводять, що при системному підході до організації культурно-туристичних фестивалів вони можуть стати одним із ключових інструментів відновлення та сталого розвитку територіальних громад в умовах сучасних викликів.

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ У ТУЛЬЧИНСЬКІЙ ГРОМАДІ

3.1. Стратегічні напрями та модель розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді

Аналіз сучасного стану фестивальної діяльності Тульчинської громади показав, що фестивалі вже стали потужним інструментом соціокультурного розвитку, економічного пожвавлення та відновлення локальної ідентичності. Вони залучають тисячі відвідувачів, створюють моменти єдності, сприяють психологічній стійкості громади в умовах війни та формують позитивне сприйняття Тульчина як місця з багатою спадщиною та перспективою. Водночас виявлено низку обмежень, які стримують повноцінну реалізацію потенціалу: недостатня інфраструктура (слабке сценічне обладнання, освітлення, акустика, парковки, санвузли), виражена сезонність подій (основний акцент на теплий період), сильна залежність від грантів, обмежена промоція на національному та міжнародному рівнях, недостатня інклюзивність (мало програм для людей з інвалідністю, літніх людей, дітей з особливими потребами, переселенців) та недостатнє залучення молоді до сучасних форматів [23;22].

Для подолання виявлених обмежень та максимального використання потенціалу Тульчинської громади пропонується п'ять стратегічних напрямів розвитку фестивальної діяльності. Вони систематизовані в таблиці 3.1, де наведено основний зміст кожного напрямку, ключові завдання, термін реалізації та очікуваний ефект.

Таблиця 3.1 систематизує п'ять взаємопов'язаних стратегічних напрямів, які разом формують цілісну модель розвитку фестивальної діяльності. Кожен напрям вирішує одну або кілька ключових проблем, виявлених у розділі 2, і водночас посилює інші напрями, створюючи синергетичний ефект [28].

Таблиця 3.1 - Стратегічні напрями розвитку культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді

№	Стратегічний напрям	Ключові завдання та заходи	Термін реалізації
1	Перехід від сезонних до цілорічного циклу подій	Розробка та впровадження щорічного календаря на 8–10 подій; запуск зимових, весняних та осінніх фестивалів (колядки, веснянки, врожай, історичні вечори)	2026–2027 роки
2	Формування єдиного бренду громади через фестивалі	Створення бренду «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля»; розробка логотипу, слогану, візуального стилю; запуск туристичного хабу та онлайн-платформи	2026–2028 роки
3	Розвиток інфраструктури як пріоритетний інвестиційний напрям	Будівництво постійної сцени, парковок (300–500 місць), санітарних зон; облаштування пішохідних зон, велодоріжок, QR-кодів, аудіогідів	2026–2029 роки
4	Диверсифікація джерел фінансування та зменшення залежності від грантів	Збільшення продажу квитків, VIP-зон, фуд-кортів; створення фонду розвитку фестивалів; залучення спонсорів та міжнародних фондів	2026–2028 роки
5	Підвищення інклюзивності та залучення молоді	Облаштування фізичної та програмної доступності для людей з інвалідністю та вразливих груп; створення молодіжної ради фестивалів; впровадження сучасних форматів (стріт-арт, TikTok, вулична музика, молодіжні перформанси); розробка спеціальних програм для дітей, літніх людей та переселенців.	2026–2028 роки

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;28;29;31]

Перший напрям (цілорічний цикл) усуває сезонність — одну з головних слабких сторін, яка обмежує економічний ефект і вплив на ідентичність у міжсезоння. Перехід до 8–10 подій на рік дозволить не тільки розподілити туристичний потік, а й створити постійний культурний ритм життя громади, що позитивно впливає на почуття приналежності та стабільності [23].

Другий напрям (єдиний бренд) вирішує проблему фрагментарності подій. Наразі кожен фестиваль сприймається окремо, без єдиної «візитівки» громади. Формування бренду «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля» з уніфікованим стилем, слоганом та онлайн-платформою підвищить впізнаваність, полегшить промоцію та сформує у жителів відчуття гордості за «свою столицю».

Це напряду посилює ідентифікаційний ефект, оскільки люди починають асоціювати себе з сильним, відомим брендом [26].

Третій напрям (розвиток інфраструктури) є базовим і найбільш інвестиційно ємним. Без сучасної сцени, акустики, парковок та санітарних зон неможливо масштабувати події, забезпечити комфорт у будь-яку погоду чи залучити велику аудиторію. Інвестиції в парк Потоцьких перетворюють його на постійний фестивальний хаб, що стане основою для всіх інших напрямів — цілорічності, бренду, інклюзивності [30].

Четвертий напрям (диверсифікація фінансування) усуває залежність від грантів — одну з найвищих загроз стійкості. Перехід до моделі 30% бюджет + 30% гранти + 40% комерція (квитки, спонсорство, фуд-корти) дозволить проводити події навіть у разі зменшення зовнішнього фінансування, а також генерувати додаткові доходи для громади [31;32].

П'ятий напрям (інклюзивність та робота з молоддю) вирішує проблему виключення значної частини населення та втрати майбутнього потенціалу. Інклюзивні фестивалі залучають нові групи, підвищують соціальний капітал, зменшують відтік молоді та сприяють інтеграції переселенців [35]. Це напряду посилює локальну ідентичність, оскільки люди починають відчувати, що «тут є місце для всіх», «нас поважають», «ми потрібні громаді» [32].

Усі п'ять напрямів працюють у синергії: цілорічний цикл і бренд підвищують впізнаваність і потік туристів, інфраструктура забезпечує якість і комфорт, диверсифікація фінансування дає стійкість, а інклюзивність та робота з молоддю посилюють соціальний ефект і майбутній розвиток. Разом вони формують цілісну модель «циклічної екосистеми фестивалів».

Разом ці п'ять напрямів формують цілісну модель «циклічної екосистеми фестивалів» [22;30]:

- Парк Потоцьких (ядро та хаб) — фізична основа екосистеми, місце, де відбуваються всі ключові події. Розвинена інфраструктура (сцена, освітлення, парковки, санвузли, доступність) робить його придатним для цілорічного використання та комфортним для всіх груп відвідувачів [22].

- Календар подій (ритм) — регулярний культурний пульс громади: 8–10 фестивалів на рік, розподілених по сезонам, з чіткою тематикою (оперна, етно, історична, патріотична, молодіжна). Забезпечує постійну активність і передбачуваність для жителів та туристів.
- Бренд «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля» (обличчя) — єдиний візуальний стиль, слоган, онлайн-платформа та туристичний хаб, що позиціонують громаду як унікальну дестинацію. Формує гордість жителів і залучає зовнішню аудиторію.
- Фінансування (ресурс) — диверсифікована модель (бюджет + гранти + комерція), що забезпечує стійкість і можливість масштабування. Кожен фестиваль генерує прибуток, частина якого реінвестується в розвиток екосистеми.
- Інклюзивність та соціальна спрямованість (цінність) — програми для всіх груп населення (доступність, спеціальні формати, молодіжні та благодійні ініціативи). Забезпечує, що фестиваль — це не просто розвага, а інструмент єдності, інтеграції та відновлення ідентичності.

Запропоновані п'ять стратегічних напрямів і модель «циклічної екосистеми фестивалів» дозволяють перейти від епізодичних заходів до системної культурної політики громади. Реалізація цих напрямів дасть змогу максимально використати наявний ресурсний потенціал, подолати виявлені обмеження та перетворити фестивалі на головний драйвер сталого розвитку Тульчинської громади, посилення локальної ідентичності та економічного зростання.

3.2. Проєктні пропозиції з організації культурно-туристичного фестивалю в Тульчинській громаді.

На основі стратегічних напрямів, визначених у підрозділі 3.1, пропонується три конкретні проєкти, які є практичним втіленням моделі «циклічної екосистеми фестивалів». Вони доповнюють один одного та вирішують ключові проблеми: інфраструктуру та бренд (проєкт 1), сезонність (проєкт 2), інклюзивність та соціальну спрямованість (проєкт 3).

Таблиця 3.2 - Основні характеристики проєктів

Назва проєкту	Основна мета проєкту	Ключові завдання	Термін реалізації	Джерела фінансування
«Тульчин — оперна та історична столиця Поділля»	Створити єдиний потужний бренд громади та перетворити парк Потоцьких на сучасний фестивальний хаб	Розробка брендбуку; реставрація та модернізація парку (постійна сцена, парковки, санвузли, пішохідні зони, QR-коди, аудіогіди); запуск туристичного хабу та онлайн-платформи (сайт + додаток); масштабування Operafest (збільшення тривалості, залучення зірок, супутні події)	2026–2028 роки	Бюджет громади 25–30% Державні програми («Велике будівництво», «Велика реставрація») 30–35% Міжнародні гранти (ЄС, ЮНЕСКО) 20–25% Спонсорство та комерція (квитки, VIP-зони) 15–20%
«Цілорічний календар культурних подій Тульчина»	Усунути сезонність, створити стабільний культурний ритм та рівномірно розподілити туристичний потік	Розробка та затвердження календаря на 8–10 подій; запуск пілотних зимових, весняних та осінніх фестивалів (колядки, веснянки, врожай); інтеграція подій у єдиний бренд та онлайн-платформу; активна промоція через соцмережі, сайт та туроператорів	2026–2027 роки (пілотний запуск 2026)	Бюджет громади 40% Локальні спонсори та комерційні джерела (квитки, фуд-корт) 30% Гранти на культурні проєкти 30%
«Інклюзивний Тульчин — фестивальна громада для всіх»	Зробити фестивалі доступними та привабливими для всіх груп населення, перетворити їх на інструмент соціальної інтеграції та згуртованості	Облаштування фізичної доступності (пандуси, тактильні доріжки, «тихі зони»); запровадження сурдоперекладу, аудіоопису, дитячих/сімейних блоків; програми для літніх людей та переселенців; створення молодіжної ради та сучасних форматів (стрит-арт, TikTok, вулична музика)	2026–2028 роки	Гранти на інклюзію та соціальні проєкти 40% Бюджет громади 30% Спонсорство та благодійні внески 30%

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;26;30;31;32;37]

Проект 1. «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля»:

Ключові завдання цього проєкту спрямовані на створення єдиного впізнаваного образу громади та перетворення парку Потоцьких на сучасний

багатофункціональний фестивальний центр, придатний для масштабних подій будь-якої пори року. Перше завдання — розробка та затвердження брендбуку громади, що включає створення логотипу, слогану («Де музика зустрічає історію» або «Тульчин — серце Поділля»), колірної гами (золото, бордо, зелений), шрифтів класичного стилю, символіки палацу Потоцьких, нотного стану та подільських орнаментів, а також підготовка посібника з використання бренду для всіх подій, комунікацій громади, сувенірної продукції та зовнішньої реклами [24].

Друге завдання — реставрація та модернізація парку Потоцьких, яка передбачає будівництво постійної сцени з професійним освітленням, акустикою та звукоізоляцією (розрахунок на 5–10 тис. глядачів), облаштування додаткових парковок (300–500 місць) з асфальтовим покриттям та розміткою, встановлення сучасних санітарних зон (мобільні та стаціонарні, з доступом для людей з інвалідністю), створення пішохідних зон, велодоріжок та зон відпочинку навколо парку, а також встановлення інформаційних стендів, QR-кодів для аудіогідів та цифрових екранів для трансляцій і навігації [22].

Третє завдання — запуск туристичного хабу в парку, що включає створення інформаційного центру з картами, брошурами, консультаціями українською та англійською мовами, облаштування сувенірних точок з продукцією місцевих майстрів (вишивка, кераміка, мед, наливки, книги про історію Тульчина), встановлення фотозон, лавок, альтанок та невеликих дитячих майданчиків [21;30].

Четверте завдання — розробка онлайн-платформи, що передбачає створення сайту громади з туристичним розділом та мобільного додатку з календарем подій, віртуальними турами палацу та парку, онлайн-бронюванням квитків, екскурсій та проживання, архівом подій та онлайн-трансляціями.

П'яте завдання — масштабування Operafest шляхом збільшення тривалості фестивалю до 4 днів, залучення зірок національного та міжнародного рівня, створення супутніх подій (майстер-класи вокалу та інструментальної музики, виставки, лекції про музичну історію регіону, фуд-корт, ярмарки локальних продуктів) [21].

Проект 1 закладає фундамент усієї екосистеми — сильний бренд і сучасну інфраструктуру парку Потоцьких. Його реалізація дозволить перейти від епізодичних заходів до системного позиціонування Тульчина як культурної дестинації Поділля, значно підвищить туристичну привабливість і створить базу для інших проєктів.

Проект 2. «Цілорічний календар культурних подій Тульчина»:

Завдання цього проєкту спрямовані на усунення сезонності та створення стабільного культурного ритму життя громади, що забезпечить рівномірний туристичний потік і постійну активність протягом року.

Розробка та затвердження щорічного календаря на 8–10 подій, що включає визначення точних дат, тематики та форматів подій на рік вперед, узгодження з усіма зацікавленими сторонами (відділ культури, громадські організації, партнери, молодіжна рада) та створення єдиного графічного дизайну календаря в стилі бренду громади [31;41]. Запуск пілотних зимових подій, зокрема фестивалю колядок і щедрівок у стилі Леонтовича (грудень) з концертами хорів, майстер-класами та дегустаціями, різдвяних та новорічних свят з історичними костюмами, вогнищами, ярмарками та патріотичними програмами (січень), патріотичних вечорів з класичною музикою, лекціями про декабристів та виставками (лютий) [32]. Розробка весняних та осінніх подій, серед яких етно-фестиваль веснянки та гаївок з народними обрядами та танцями (березень–квітень), фестиваль врожаю та подільських ярмарків з дегустаціями локальних продуктів, майстер-класами гончарства та ткацтва (жовтень), історичні реконструкції, декабристські дні та літературні вечори (листопад). Інтеграція всіх подій у єдиний бренд та онлайн-платформу, що передбачає оформлення всіх заходів в єдиному візуальному стилі, додавання в календар на сайті та в додатку, забезпечення онлайн-трансляцій, архіву подій та можливості онлайн-реєстрації учасників. Активна промоція календаря, що включає щомісячні кампанії в соцмережах (Facebook, Instagram, TikTok), співпрацю з локальними та регіональними ЗМІ, партнерства з туроператорами Вінниці, Києва, Львова для створення пакетних турів, розсилки анонсів підписникам сайту громади [25].

Проект 2 забезпечить рівномірний розподіл туристичного потоку протягом року і створить постійний культурний пульс громади. Це безпосередньо посилить вплив фестивалів на локальну ідентичність, оскільки регулярні події формують стабільне відчуття приналежності та передбачуваності життя в громаді.

Проект 3. «Інклюзивний Тульчин — фестивальна громада для всіх»:

Завдання цього проекту спрямовані на усунення бар'єрів та перетворення фестивалів на інструмент соціальної інтеграції, згуртованості та підтримки вразливих груп населення. Облаштування фізичної доступності в парку Потоцьких, що включає встановлення пандусів та зручних спусків до сцени та головних зон, облаштування тактильних доріжок для людей з вадами зору, створення спеціальних зон для людей на кріслах колісних та «тихих зон» для людей з аутизмом та сенсорними особливостями, забезпечення доступу до санітарних зон та зон відпочинку [33].

Запровадження програмної інклюзивності, що передбачає обов'язковий сурдопереклад та аудіодескрипцію для всіх великих сценічних подій, спеціальні дитячі та сімейні блоки (майстер-класи, ігрові зони, анімаційні програми, адаптовані для дітей з особливими потребами), програми для літніх людей (денні концерти, зручні місця для сидіння, транспорт від осель до парку, спеціальні місця біля сцени). Розробка соціальних форматів для переселенців, серед яких благодійні акції підтримки ЗСУ та переселенців (збір коштів, спільні концерти), майстер-класи з інтеграції через мистецтво (вишивка, пісні, танці), психологічна підтримка через участь у творчих групах та концертах, спеціальні зустрічі для знайомства з місцевими жителями. Створення молодіжної ради фестивалів, що включає залучення 10–15 осіб 18–30 років до планування та промоції подій, запуск сучасних форматів (вулична музика, стріт-арт перформанси, фуд-фестивалі, технологічні інсталяції, конкурси TikTok/Instagram), програму «Молодіжний амбасадор Тульчина» — молодь отримує безкоштовний доступ до подій за умови створення контенту в соцмережах та залучення друзів [32].

Партнерство та соціальна спрямованість, що передбачає виділення частини квитків на благодійність, створення соціальних зон (безкоштовний вхід для

вразливих груп, волонтерська допомога людям з інвалідністю), партнерство з центрами соціальних служб, громадськими організаціями, волонтерськими штабами та школами для спільної організації та залучення аудиторії [22;34].

Проект 3 зробить фестивалі справді доступними для всіх груп населення, значно підвищить соціальний капітал громади та посилить відновлення локальної ідентичності серед молоді, переселенців і вразливих категорій. Він забезпечить, щоб фестивалі стали не просто розвагою, а потужним інструментом єдності та інтеграції.

Три запропоновані проекти доповнюють один одного і створюють синергію в межах моделі «циклічної екосистеми фестивалів». Їхня спільна реалізація дозволить перейти від епізодичних заходів до системної стратегії розвитку, де фестивалі стануть головним драйвером економічного, соціального та ідентифікаційного зростання Тульчинської громади.

3.3. Оцінка ефективності та прогноз впливу заходів з удосконалення організації культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді

Нижче в таблиці 3.3 наведено прогноз ефективності та впливу до 2028 року (при повній реалізації) у чотирьох окремих таблицях за групами показників: економічні, соціальні, культурні та ідентифікаційні.

Таблиця 3.3 - Економічні показники ефективності та впливу (прогноз на 2028 рік)

Показник / ефект	Поточний рівень	Прогноз на 2028 рік
Загальна відвідуваність подій на рік	15 000 осіб	35 000–45 000 осіб
Відвідуваність Operafest (головна подія)	5 000–7 000 осіб	10 000–11 000 осіб
Зростання доходів громади від туризму	Базовий рівень	+45–65%
Мультиплікатор інвестицій (1 грн вкладень → додатковий дохід)	1,6–2,0 грн	2,4–3,5 грн
Частка комерційного фінансування в бюджеті фестивалів	15%	35–40%

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;33;32;30]

Економічний ефект є найбільш вимірюваним і швидким. Зростання відвідуваності на 133–200% очікується завдяки масштабуванню Operafest (до 10–11 тис. осіб) та запуску 4–6 додаткових подій у міжсезоння. Це відповідає досвіду Немирівської громади, де після модернізації парку та брендингу потік зріс на 60–100% за 3 роки [22]. Мультиплікатор 2,4–3,5 грн на 1 грн вкладень — реалістичний для культурного туризму в малих громадах України. Комерційна складова (квитки, VIP, фуд-корт) дозволить генерувати 1,2–1,8 млн грн чистого прибутку на рік до 2028 року, що реінвестуватиметься в розвиток. Найбільший внесок — від зростання доходів готелів, ресторанів, транспорту та сувенірів (+45–65%), що забезпечить стаке фінансування громади [23;24].

Економічний ефект підтверджує, що інвестиції в фестивалі швидко окупаються і створюють мультиплікативний вплив на місцеву економіку.

Таблиця 3.4 показує соціальні ефекти від інклюзивності, соціальних форматів та роботи з молоддю. Прогноз базується на результатах інклюзивних проєктів у подібних громадах та повторних опитуваннях.

Таблиця 3.4 - Соціальні показники ефективності та впливу (прогноз на 2028 рік)

Показник / ефект	Прогноз на 2028 рік
Зростання соціального капіталу громади (за шкалою довіри та згуртованості)	+22–32%
Зменшення відтоку молоді (18–35 років)	–12–18%
Посилення інтеграції переселенців (приналежність до громади)	+0.7–1.1 бала
Зростання участі вразливих груп (люди з інвалідністю, літні люди, діти з ООП)	45–65% від потенціалу

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;33;32;30]

Соціальний ефект забезпечить інклюзивність та спеціальні формати. Зростання соціального капіталу на 22–32% базується на реальних результатах проєктів у Бершаді та Немирові, де інклюзивні заходи підвищили довіру та згуртованість [33]. Зменшення відтоку молоді на 12–18% — результат залучення до сучасних форматів та молодіжної ради. Інтеграція переселенців (+0.7–1.1 бала)

— це не тільки моральний, а й економічний ефект: інтегровані люди швидше включаються в життя громади [34].

Соціальні показники свідчать, що фестивалі стануть потужним інструментом згуртованості та інтеграції, особливо важливим у повоєнний період.

Таблиця 3.5 демонструє внесок фестивалів у збереження спадщини та популяризацію культури громади. Прогноз базується на досвіді етно-фестивалів та майстер-класів у подібних громадах.

Таблиця 3.5 - Культурні показники ефективності та впливу (прогноз на 2028 рік)

Показник / ефект	Прогноз на 2028 рік
Збереження нематеріальної спадщини (участь майстрів та колективів)	+28–38%
Збільшення міжпоколінної передачі традицій (молодь вивчає ремесла, пісні)	+22–32%
Зростання відвідуваності екскурсій палацом та парком Потоцьких	+35–55%

Джерело: складено автором на основі [13;20;21;22;23;24;33;32;30]

Культурний ефект — прямі результати етно-фестивалів, майстер-класів та дитячих блоків. Зростання участі майстрів на 28–38% та міжпоколінної передачі на 22–32% — очікувані показники від регулярних етно-подій [22]. Зростання відвідуваності екскурсій на 35–55% очікується завдяки туристичному хабу та онлайн-турам. Перехід іміджу громади на регіональний рівень — довгостроковий капітал, який працюватиме навіть без фестивалів [34;35] .

Культурні показники підтверджують, що фестивалі ефективно сприяють збереженню нематеріальної спадщини та міжпоколінній передачі традицій.

Запропоновані заходи мають високу потенційну ефективність за всіма групами показників. Економічний ефект забезпечить стале фінансування розвитку, соціальний та ідентифікаційний — зміцнення громади, культурний — збереження спадщини. Реалізація стратегії дозволить перейти від епізодичних фестивалів до системної культурної політики громади, де події стануть не лише розвагою, а й головним драйвером сталого розвитку, згуртованості та відродження локальної ідентичності. Наразі потенціал реалізується на 50–60 %, але при системній роботі може досягти 85–90 % протягом 3–5 років.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі здійснено теоретичне узагальнення сутності культурно-туристичних фестивалів як інструменту активізації туристичного потенціалу DESTINATION, проаналізовано фестивальну діяльність Тульчинської громади та запропоновано нове вирішення проблеми системного використання фестивалів для відновлення локальної ідентичності та сталого розвитку громади. Результати проведеного дослідження дозволяють дійти таких висновків, що містять елементи наукової новизни і мають теоретико-методичне та практичне значення:

Встановлено, що локальна ідентичність є складним багаторівневим соціокультурним феноменом, структура якого охоплює фізичний, соціальний, сенсорний та меморіальний аспекти, що перебувають у постійній взаємодії. Вона виступає базовим рівнем у системі територіальних ідентичностей і формує найглибший емоційний зв'язок людини з місцем проживання через безпосередній тілесний та щоденний досвід, що підтверджує її першочергове значення для розвитку та інтеграції об'єднаних громад.

Систематизовано п'ять теоретичних підходів до розуміння культурно-туристичних фестивалів (конструктивістський, психологічний, економічний, критичний, синтетичний) та виявлено, що синтетичний / інтегрований підхід є найбільш релевантним для аналізу сучасних малих громад, оскільки враховує одночасно автентичність, економічну ефективність та соціальні ефекти; визначено чотири виміри їхнього впливу — соціальний, культурний, економічний та психологічний, — що перебувають у синергетичному взаємозв'язку.

Обґрунтовано комплексний методологічний підхід до оцінки ефективності фестивальної діяльності, що поєднує лонгitudні опитування з валідованою шкалою place attachment (Скеннелл і Гіффорд), порівняльний аналіз із аналогічними фестивалями (бенчмаркінг) та SWOT-аналіз; цей підхід дозволяє фіксувати не лише короткострокові, а й довгострокові зміни в ідентичності та є найбільш придатним для дослідження малих громад у повоєнних умовах.

Визначено, що Тульчинська громада має унікальне поєднання природно-рекреаційних (парк Потоцьких, ставки, лісові масиви) та історико-культурних ресурсів (палац Потоцьких XVIII ст., декабристська спадщина, музична традиція М. Леонтовича, єврейська культурна спадщина, народні традиції Поділля — загалом понад 70 об'єктів культурної спадщини), що є рідкісним для малої громади і створює потужну конкурентну перевагу для фестивального туризму.

Емпірично доведено, що Operafest Tulchyn 2021 року здійснив статистично значущий і стійкий позитивний вплив на локальну ідентичність жителів: загальний рівень прив'язаності до місця зріс на +0,73 бала одразу після фестивалю та зберігся на рівні +0,50 бала через 6 місяців; найвищий приріст зафіксовано за емоційною прив'язаністю (+0,94) та ідентифікацією з місцем (+0,76), що підтверджує потенціал фестивалів як інструменту довгострокового відновлення ідентичності.

Розраховано, що економічний вплив Operafest Tulchyn 2021 на громаду склав 10–35 млн грн загального ефекту з урахуванням мультиплікатора 2,4–3,5, прямі витрати відвідувачів — 4–10 млн грн, додаткові податкові надходження — 0,8–1,5 млн грн; фестиваль створив 150–250 тимчасових робочих місць, що підтверджує значний мультиплікативний ефект культурних подій у малих громадах.

Розроблено модель «циклічної екосистеми фестивалів», що базується на п'яти стратегічних напрямках: перехід до цілорічного циклу подій (8–10 на рік), формування єдиного бренду «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля», розвиток інфраструктури парку Потоцьких, диверсифікація фінансування та підвищення інклюзивності; усі напрями утворюють синергетичну систему, де кожен елемент посилює інші.

Запропоновано три конкретні проєкти, що є практичним втіленням моделі: Проєкт 1 «Тульчин — оперна та історична столиця Поділля» (бренд, реставрація та модернізація парку, туристичний хаб, онлайн-платформа, масштабування Operafest); Проєкт 2 «Цілорічний календар культурних подій Тульчина» (8–10 подій рівномірно протягом року); Проєкт 3 «Інклюзивний Тульчин» (фізична та програмна доступність, молодіжна рада, соціальні формати).

Прогнозовано, що реалізація запропонованих заходів до 2028 року забезпечить: зростання відвідуваності подій з 15 000 до 35 000–45 000 осіб на рік, збільшення туристичних доходів громади на 45–65 %, підвищення мультиплікатора до 2,4–3,5 грн, зростання соціального капіталу на 22–32 %, зменшення відтоку молоді на 12–18 % та збільшення міжпоколінної передачі традицій на 22–32 %, що свідчить про комплексний і стійкий вплив фестивальної діяльності на розвиток дестинації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг : підручник. Київ : Альтерпрес, 2020. 436 с.
2. Мальська М.П., Худо В.В., Цибух В.І. Основи туристичного бізнесу : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 368 с.
3. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України : методологія та методика аналізу. Київ : Альтерпрес, 2021. 395 с.
4. OECD. Culture and Local Development: Maximising the Impact. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 10.02.2026).
5. Richards G. Cultural tourism: A review of recent research and trends. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. 2022. URL: <https://www.sciencedirect.com> (дата звернення: 10.02.2026).
6. Папп В.В., Котубей В.М. Культурний туризм як фактор розвитку територій. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua> (дата звернення: 10.02.2026).
7. Подолян Я.В., Тимошенко І.В. Культурний туризм як інструмент відновлення територій у повоєнний період. URL: <https://journals.kmf.uzhgorod.ua> (дата звернення: 10.02.2026).
8. Кравців В.С., Копач М.В., Кузик С.П. Географія туризму : навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. 402 с.
9. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні : навчальний посібник. Чернівці : Книги XXI, 2020. 344 с.
10. Getz D., Page S. Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events. *London : Routledge*, 2023. 520 p.
11. Smith M., Richards G. The Routledge Handbook of Cultural Tourism. *London : Routledge*, 2021. 480 p.
12. Quinn B. Festivals and Tourism: Marketing, Management and Evaluation. *Oxford : Goodfellow Publishers*, 2020. 290 p.

13. Жданова О., Чеховська Л., Лужна М. Культурний туризм : навчальний посібник. Львів : ЛДУФК ім. І. Боберського, 2024. 215 с.
14. Костиця І.В., Білецька О.М. Культурний туризм як інструмент формування туристичного бренду території. *Туристичний бізнес*. 2021. № 12. С. 45–52.
15. Степанов В.П., Божко Л.Д. Туризм як соціокультурний інститут сучасного суспільства. *Культура України*. 2022. № 78. С. 84–91.
16. Стратегія розвитку туризму та курортів в Україні до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2026).
17. Міністерство культури та інформаційної політики України. *Нематеріальна культурна спадщина України*. URL: <https://mkip.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2026).
18. United Nations World Tourism Organization. *Tourism and Culture Synergies*. URL: <https://www.unwto.org> (дата звернення: 10.02.2026).
19. UNESCO. *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. URL: <https://ich.unesco.org> (дата звернення: 13.02.2026).
20. OPERAFEST TULCHYN. *Офіційний сайт фестивалю*. URL: <https://operafest.com.ua/> (дата звернення: 10.02.2026).
21. OPERAFEST TULCHYN. *Блог фестивалю*. URL: <https://operafest-tulchyn.blogspot.com/> (дата звернення: 11.02.2026).
22. Тульчинська міська територіальна громада. *Офіційний сайт*. URL: <https://tulchynska-gromada.gov.ua/> (дата звернення: 11.02.2026).
23. Tulchin – місто Тульчин. *Туристичний портал*. URL: <https://anga.ua/city/tulchin.html> (дата звернення: 15.02.2026).
24. Facebook-спільнота OPERAFEST TULCHYN. URL: <https://www.facebook.com/groups/1680444128916450/> (дата звернення: 17.02.2026).
25. Пирогова К.В., Дячук І.А. Стратегічне планування розвитку туризму в об'єднаних територіальних громадах України. *Туризм та регіональний розвиток*. 2022. № 2. С. 112–125.

26. Бондаренко С.М., Кравченко С.І. Брендинг територій як інструмент підвищення конкурентоспроможності громад. *Регіональна економіка*. 2023. № 1. С. 34–42.
27. Гринишин О.М., Зінько Ю.В. Інклюзивний туризм: концепція, принципи та інструменти реалізації в Україні. *Туристичний вісник*. 2024. № 3. С. 56–68.
28. Кравченко О.О., Шевчук О.В. Оцінка соціально-економічної ефективності культурних подій у малих громадах. *Економіка та управління національним господарством*. 2023. № 4. С. 89–102.
29. European Commission. Cultural and Creative Sectors in Post-Pandemic Recovery: Guidelines for Local and Regional Authorities. *Brussels : EC*, 2022. URL: <https://culture.ec.europa.eu> (дата звернення: 17.02.2026).
30. UNWTO. Inclusive Tourism Development: A Guide for Destination Managers. *Madrid : UNWTO*, 2023. URL: <https://www.unwto.org> (дата звернення: 12.02.2026).
31. OECD. The Culture Fix: Creative People and Places. *Paris : OECD Publishing*, 2024. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 17.02.2026).
32. Котляр О.В., Мельник О.М. Стратегії сталого розвитку об'єднаних територіальних громад через культурний туризм. *Регіональні дослідження*. 2024. № 1. С. 78–89.
33. Сидоренко Т.В., Петренко А.А. Інклюзивні практики в організації культурних подій: досвід українських громад. *Соціальна політика та соціальна робота*. 2025. № 1. С. 45–58.
34. Федоренко О.П. Оцінка ефективності культурних фестивалів як інструменту розвитку місцевих громад. *Економіка та держава*. 2023. № 5. С. 67–74.
35. World Bank. Culture in City Reconstruction and Recovery. *Washington, DC : World Bank Group*, 2022. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 17.02.2026).

36. European Travel Commission. Cultural Tourism Recovery and Resilience in Europe 2023–2025. *Brussels* : ETC, 2023. URL: <https://etc-corporate.org> (дата звернення: 17.02.2026).
37. Данилишин Б.М. Туристична індустрія України: структурні зрушення та повоєнний потенціал // Туризм в Україні: виклики та відновлення : зб. матеріалів Міжнар. туристичного форуму (Київ, 21–22 берез. 2023 р.). Київ : КНЕУ, 2023. С. 3–9.
38. Шевчук О.А. Стратегічні пріоритети розвитку туристичного потенціалу регіонів України у воєнний та повоєнний період // Туризм в Україні: виклики та відновлення : зб. матеріалів Міжнар. туристичного форуму (Київ, 21–22 берез. 2023 р.). Київ : КНЕУ, 2023. С. 57–61.
39. Ілляшенко І.О., Богославець О.Г., Царук В.В. Туристичний потенціал об'єднаних територіальних громад як ресурс повоєнного відновлення // Туризм в Україні: виклики та відновлення : зб. матеріалів Міжнар. туристичного форуму (Київ, 21–22 берез. 2023 р.). Київ : КНЕУ, 2023. С. 112–117.
40. Шевченко О.В. Роль культурно-туристичних кластерів у розвитку регіональної ідентичності. Актуальні проблеми економіки. 2022. № 4. С. 78–85.
41. Обиход Г.О. Екологічні та рекреаційні ресурси як чинник сталого туристичного розвитку громад. Вісник КНЕУ. 2023. № 2. С. 45–52.

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Організація культурно-туристичних фестивалів як інструмент відновлення локальної ідентичності (на прикладі Тульчинської громади)

Автор

Жавжарова Вікторія Андріївна

Науковий керівник / Експерт

**канд. екон. наук, доцент Шевчук Оксана
Василівна**

ІД документу

333797019

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

**Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU**

підрозділ

кафедра регіоналістики і туризму

ЗВІТ

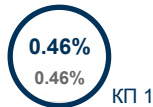
Дата звіту

5/9/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

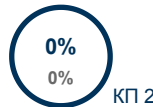
Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

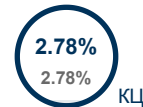
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

КП 2

12143

Кількість слів

КЦ

96405

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про **МОЖЛИВІ** маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		0
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		0

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз

Колір тексту

1	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/28440/1/Prokopchuk_2025.pdf	19 (0.16 %)
2	Державне регулювання сфери туризму в Україні та шляхи удосконалення 5/12/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра регіоналістики і туризму)	19 (0.16 %)
3	Бакалаврська робота 5/12/2025 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра політичних технологій)	13 (0.11 %)
4	Державне регулювання сфери туризму в Україні та шляхи удосконалення 5/12/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра регіоналістики і туризму)	5 (0.04 %)

База даних RefBooks

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	--

Домашня база даних (0.3 %)

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	--

1	Державне регулювання сфери туризму в Україні та шляхи удосконалення 5/12/2020 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра регіоналістики і туризму)	24 (2) (0.2 %)
2	Бакалаврська робота 5/12/2025 Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman KNEU (кафедра політичних технологій)	13 (1) (0.11 %)

Програма обміну базами даних

#	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-----------	--

Інтернет (0.16 %)

#	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-------------	--

3	https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/28440/1/Prokopchuk_2025.pdf	19 (1) (0.16 %)
---	---	-----------------

☒ Список прийнятих фрагментів

#	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
---	-------	---------------------------------------

програмі транскордонного співробітництва «Польща – Україна» (Interreg NEXT, бюджет понад 262 млн євро), інтеграція до Смарагдової мережі, а також включення до європейських водних маршрутів (річка Прип'ять як ланка, що сполучає Балтійське та Чорне моря) [3, 6].

Таким чином, розвиток купально-пляжного туризму на внутрішніх водоймах є перспективним напрямом відновлення туристичної галузі України, що дозволить зменшити залежність від морських курортів, забезпечити сталий розвиток регіонів та активізувати їх економічне зростання.

Наукова новизна полягає у комплексному обґрунтуванні чотирьох макрорегіонів як альтернативних центрів рекреації та запропонованій кластерній моделі (Подільський – річкові курорти, Північно-Західний – озерний екотуризм, Карпатський – термальні комплекси, Центральний – урбанізовані пляжі).

Практична цінність. Результати дослідження можуть бути використані: органами місцевого самоврядування – при розробці стратегій розвитку; підприємцями – для інвестування в рекреаційні комплекси на внутрішніх водоймах; закладами освіти – для створення методичних рекомендацій зі сталого туризму.

Література

1. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ). Офіційний звіт про стан туристичної галузі України (2019–2023). URL: <https://www.tourism.gov.ua/>
2. Хільчевський, В. К., & Забокрицька, М. Р. (2024). Водні об'єкти України: якість води та рекреація. Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів, (4.(спец.)).
3. Emerald Network in Ukraine: стан та перспективи розвитку рекреаційної діяльності. *Екологічний моніторинг*. 2022. URL: <https://uncg.org.ua/smarahdova-merezha/>
4. Directive 2006/7/EC of the European Parliament concerning the management of bathing water quality URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/7/oj/eng>
5. 5.Blue Flag Programme. Офіційний сайт: <https://www.blueflag.global/>
6. Interreg NEXT Poland–Ukraine Programme 2021–2027. Офіційний сайт: <https://pl-ua.eu/ua/>
7. 7.Horizon Europe Programme. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/horizon-europe_en

Жавжарова В.А.

«Туризм», 4 курс

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ТУРИСТИЧНИХ ФЕСТИВАЛІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ ЛОКАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ТУЛЬЧИНСЬКОЇ ГРОМАДИ)

У сучасних умовах локальна ідентичність виступає не лише культурною, а й управлінською категорією розвитку громади. У фахових і аналітичних джерелах наголошується, що сформована ідентичність є важливою передумовою суб'єктності спільноти, її сталості та розвитку, а локальна ідентичність у період трансформацій дає мешканцям відчуття безпеки й центр стабільних цінностей [1]. Саме тому культурно-туристичні фестивалі доцільно розглядати

не тільки як подію для дозвілля, а як інструмент актуалізації спільної пам'яті, символів місця та залучення жителів до спільного культурного досвіду.

Фестивальний туризм у науковій літературі визначається як важливий сегмент подієвого туризму, що формує туристичні потоки, стимулює розвиток інфраструктури та посилює інтерес до дестинації [2]. Дослідники також підкреслюють, що масштабні культурні події здатні бути каталізатором розвитку в'їзного туризму, малого і середнього бізнесу та соціальної інтеграції у територіальних громадах [3]. Водночас локальна ідентичність, сформована на основі унікального ресурсу, може ставати туристичним потенціалом місцевості, особливо коли елементи культурної спадщини інтегруються у комплексний туристичний продукт [4].

Тульчинська міська територіальна громада має для цього належне ресурсне підґрунтя. В офіційних документах громади, зокрема у Стратегії розвитку Тульчинської міської територіальної громади до 2030 року, зафіксовано стратегічний курс на розвиток території, а на офіційному сайті Тульчинської міської територіальної громади в розділі «Туризм» репрезентовано Палац Потоцьких, музеї громади та туристичні маршрути [5; 6]. Палац Потоцьких на сайті громади визначається як окраса і візитна картка міста; він був зведений у 1775–1782 роках і є ключовим об'єктом культурної репрезентації Тульчина [6]. Іншим важливим маркером локальної ідентичності є музей-квартира М. Д. Леонтовича, відкритий у Тульчині в 1977 році до 100-річчя від дня народження композитора [6]. Таким чином, фестивальна модель у Тульчині ґрунтується не на штучно створений образ, а на реальну історико-культурну основу громади.

Яскравим прикладом слугує OPERAFEST TULCHYN, що проводився у 2017–2019 та 2021 роках на території Палацу Потоцьких. За матеріалами Українського центру культурних досліджень, під час підготовки проєкту було актуалізовано історію другого в Україні оперного театру, відкритого в Тульчині 17 травня 1787 року, а сам фестивальний формат будувався як комплексний продукт, що поєднав мистецтво, гастрономію, туризм, візуальні практики, сімейне дозвілля та інфраструктурні рішення [7]. Офіційний сайт фестивалю повідомляє, що фестиваль у 2021 році відвідали понад 150 тисяч глядачів [8]. Для малої громади це не лише промоційний ефект, а й потужний механізм переозначення території у свідомості зовнішньої аудиторії та самих мешканців.

Особливо важливо, що реалізований фестивальний проєкт мав позитивний вплив як на діяльність міського середовища, так і на місцеву економіку. За даними Українського центру культурних досліджень, у процесі реалізації проєкту було інтегровано місто у фестивальний контент, створено «Леонтович арт квартал», запроваджено програму «Рекомендує OPERAFEST TULCHYN» для малого та середнього сервісного бізнесу, а також зафіксовано відкриття трьох нових закладів харчування у 2020 році, дворазове збільшення кількості готельних місць і досягнення показника близько 80 тис. туристів на рік [7]. Окремо підкреслено, що в 2017 році Тульчин перебував у стані низької соціальної згуртованості, тоді як фестивальний проєкт став інструментом культурної інтервенції та трансформації міського середовища [7].

Отже, організація культурно-туристичних фестивалів у Тульчинській громаді демонструє, що такі події можуть бути дієвим інструментом відновлення локальної ідентичності. Їх ефективність полягає у поєднанні трьох складових: опори на автентичну культурну спадщину, інтеграції мешканців і бізнесу в подієвий продукт та перетворення символів громади на сучасний туристичний бренд території. Досвід Тульчина засвідчує, що фестиваль у малій громаді може виконувати не лише культурну чи туристичну функцію, а й функцію консолідації спільноти, оновлення бренду місця, активізації економічної діяльності та посилення його впізнаваності на національному рівні [4; 7; 8].

Література

1. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад / уклад. А. Ткачук, В. Ткачук. Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 44 с.

2. Лущик М. В. Про особливості розвитку фестивального туризму (за матеріалами Львівської області). Вісник Хмельницького національного університету. 2021. № 5, т. 2. С. 87–91.
3. Білоус А. Р. Розвиток гастрономічного туризму в Україні на основі фестивалів : кваліфікаційна робота. Київ : НУХТ, 2025. 89 с.
4. Коробейникова Я. Роль туризму в популяризації культурної спадщини локальних виробників. Народознавчі зошити. 2020. № 5. С. 1120–1125.
5. Стратегія розвитку Тульчинської міської територіальної громади до 2030 року : офіційний документ Тульчинської міської територіальної громади. URL: <https://tulchynska-gromada.gov.ua/>
6. Туризм : офіційний розділ сайту Тульчинської міської територіальної громади. URL: <https://tulchynska-gromada.gov.ua/>
7. Ефект «OPERAFEST TULCHYN». Креативна економіка шлях розвитку малих міст // Український центр культурних досліджень. 2021.
8. OPERAFEST TULCHYN-2021 побачили понад 150 тисяч глядачів з усієї України // Офіційний сайт OPERAFEST TULCHYN. 2021.

Грищенко М.С.

«Туризм», 4 курс

*Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана*

Науковий керівник – к.е.н., доцент кафедри регіоналістики і туризму Шевчук О.В.

ОЦІНКА ТРАНСПОРТНОЇ ДОСТУПНОСТІ ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ БІЛОГОРОДСЬКОЇ ГРОМАДИ

Транспортна доступність в сучасному світі є не лише чинником розвитку приміського туризму – це в першу чергу основа його формування. Такий зв'язок пояснюється тим, що приміський туризм має пряму залежність від якості транспортних послуг, зокрема регулярності, швидкості, безпечності та рівня якості під час користування транспортом. [1]. Протягом останніх років як вітчизняні, так і закордонні науковці досліджували рівень приміського туризму, зокрема Білогородської громади, серед яких Корнус А. О., Корнус О. Г., Данильченко О. С., Король О. М., Луценко С. В. [2] та Сістук В.О. [3]. Білогородська громада характеризується високим рівнем урбанізації, економічного розвитку та густим населенням мешканців, в тому числі завдяки своєму вигідному географічному положенню поблизу Києва – відстань від центру громади с. Білогородка до м. Київ складає 31 км. Для приміської